

94/47721)
A-54

Синдром Верджинск

94/447.21)
2-54

ДНІПРОДЗЕРЖИНСЬК

Душев.
14/II 612.

Довідник -
Путівник

ДНІПРОПЕТРОВСЬКЕ
КНИЖКОВЕ ВИДАВНИЦТВО
1960

Кам'янська ІМІ
Шевче

В написанні і складанні довідника-путівника «Дніпродзержинськ» взяли участь: лектор Дніпродзержинського міського КП України В. МАЛЮК, наукові працівники Дніпропетровського державного історичного музею М. ХАНІАСНІБО, В. ЧУМАЧЕНКО.

Кам'янська ЦМБ ім. Т.Г. Шевченка

Дніпродзержинськ — важливий промисловий вузол Придніпровського індустріального району, одного з найважливіших в Радянському Союзі. Залізницями і Дніпром він зв'язаний з багатьма економічними районами країни.

Місто входить до складу Дніпропетровської області.

На півночі територія Дніпродзержинська доходить безпосередньо до Дніпра, на заході і півдні — межує з Криничанським районом, а на сході — з приміськими селищами Дніпропетровська.

По залізниці відстань від Дніпродзержинська до Москви — 1045 км, до Києва — 562 км і до Дніпропетровська — 31 км. По Дніпру від Дніпродзержинська до Києва — 462 км, до Дніпропетровська — 37 км.

Розташований Дніпродзержинськ на правому (південному) березі Дніпра, в середній його течії, а значить, в центральній частині Української РСР.

Клімат помірно-континентальний. Літо тепле, але не жарке; середня температура влітку досягає $+21,3^{\circ}$. Зима малосніжна, м'яка, сильні морози бувають рідко, середня температура взимку $-4,7^{\circ}$. На протязі року переважають східні і північно-західні вітри. Холодні північні вітри і суховії проникають в Дніпродзержинськ рідко.

Атмосферних опадів у середньому за рік випадає 470—500 міліметрів.

Територія міста тягнеться вздовж Дніпра зі сходу на захід більше як на 17 км., з півночі на південь від 3-х до 8 км. Кількість населення в Дніпродзержинську на 15 січня 1959 року за даними все-союзного перепису становила 194 тис. чоловік.

В адміністративному відношенні Дніпродзержинськ поділяється на три райони. Східну частину міста займає Баглійський район, західну — Дніпровський, центральну — Сталінський, що є найбільш промислово розвиненим і найбільш густонаселеним районом міста.

КОРОТКИЙ ІСТОРИЧНИЙ НАРИС

Індустріальний Дніпродзержинськ є одним з молодих міст Радянської України. Його розвиток і процвітання зв'язані з перемогою Великої Жовтневої соціалістичної революції.

На території теперішнього міста до революції було три великих села — Кам'янське, Романково і Тритузне.

В стародавні часи вся місцевість, де нині розташоване місто, була вкрита могутніми лісами. Тут

жили такі нині вимерлі тварини, як мамонт, бізон і інші. Рештки їх у великій кількості знайдено під час проведення земляних робіт на будівництві Дніпродзержинської ГЕС. Їх знаходили і раніше в балці поблизу ст. Тритузна.

М'який клімат, близькість великої ріки і значної кількості її притоків, наявність різноманітної дичини в лісах сприяли тому, що тут з давніх часів були стоянки первісних людей. Займались вони спочатку полюванням і рибальством, а пізніше — землеробством і скотарством.

Деяку роль відіграла територія нинішнього Дніпродзержинська в період виникнення і розвитку древньоруської держави—Київської Русі. На великому і тяжкому водному шляху «з варяг у греки» зручний Романківський затон, безумовно, служив місцем відпочинку подорожнім і захистом від бур. Пізніше в цій місцевості завжди була переправа через Дніпро.

Розвиток феодальних відносин в країні призвів до роздрібнення і послаблення колись могутньої Київської держави. Цим скористалися сусідні кочові племена — печеніги, половці, хозари. Вони значно посилюють свої спустошливі набіги на південно російські землі, а в XIII ст. сюди вдерлись жорстокі татаро-монгольські завойовники. Татарські орди палили, нищили квітучі міста і села, вводили в рабство місцеве населення.

Середнє Подніпров'я поступово стає безлюдним, населення тікає звідси в інші, більш безпечні місця. Минають століття. Між південними російськими кордонами і володіннями Кримського ханства пролягає широка степова зона, відома під назвою «Ди-

ке поле». В цю зону входила і територія всіх трьох сіл, на базі яких в ХХ сторіччі виник нинішній Дніпродзержинськ.

Перша половина XVIII ст. характеризувалася значним зміцненням Російської централізованої дворянської держави, зростанням її економічної, політичної і воєнної могутності. В зв'язку з цим посилюються її удари проти зовнішніх ворогів — шведів, турків, поляків. Міжнародне становище Російської держави зміцнюється, розширюються її державні кордони.

Нові історичні обставини значно змінюють становище на південних околицях Росії. Розбійницькі турецько-татарські набіги різко зменшуються, бо вони тепер не залишаються безкарними. Колись безлюдне «Дике поле» починає оживати. Тут виникають поселення. Перші поселенці — переважно кріпаки, що тікали на південь від пансько-поміщицької сваволі. Серед інших поселень Придніпровської низини в цей час виникає і село Кам'янське, або Задніпрянська Кам'янка, як воно іноді називалось у XVIII столітті. Виникло село недалеко від берега Дніпра якраз проти острова, відомого тепер під назвою острова Слюсарєва.

Перші згадки про Кам'янське, що збереглися в документах, відносяться до 1750 року. На той час воно було досить значним населеним пунктом, що мало навіть свої самостійний церковний приход. Населення Кам'янського того часу складалось переважно з колишніх козаків-січовиків, які ставали хліборобами.

Розташоване далеко від основних торгових шляхів, не маючи ніяких природних багатств для роз-

витку свого господарства, Кам'янське довгий час нічим особливим не виділялося серед інших подібних йому селищ того часу. Про цю його посередню роль свідчить хоч би той факт, що в 1772 році тут налічувалось не більше 52 дворів поселенців. Але вже наступне десятиріччя характеризується надзвичайно бурхливим розвитком села.

За даними перепису 1782 року, в Кам'янському налічувалося 102 двори і майже тисяча чоловік населення. Пояснюється це передусім тим, що російсько-турецька війна 1768—1774 рр. забезпечила Росії широкий вихід до північного узбережжя Чорного моря і поставила в залежність від неї Кримське ханство. Запорозька Січ, що втратила тепер своє колишнє значення воєнного форпосту проти турецько-татарських набігів, була ліквідована. Значна частина козацтва, шукаючи притулку і засобів до існування, змушена була замінити військове ремесло на працю хлібороба. Колишні запорожці, особливо сімейні, починають селитися хуторами і селами в степовій зоні. За рахунок їх зростало і багато тодішніх населених пунктів, особливо ті, що знаходилися в безпосередній близькості від Запорозжя. Саме такий процес спостерігався і в Кам'янському. Була ще одна причина швидкого розвитку села. Місцевість, на якій Кам'янське було засноване, виявилась малоприсадною для господарювання. Шар чорнозему тут був надто тонким, і ґрунт швидко виснажувався. Східні вітри заносили родючі землі прибережним піском. Копання колодязів ускладнювалось плавунами. Населення почало інтенсивно переселятись на більш зручні землі в південно-західному напрямку. В результаті — в

складі села поступово опинилась значна кількість селянських хуторів та козацьких зимовників, що були поблизу.

В наступні роки збільшення кількості населення в селі відбувалось в основному за рахунок природного приросту.

Населення Кам'янського не знало поміщицького закріпачення. В 1784 році село було віднесене до розряду казенних (державних) поселень. Жителі його мали нести повинності на користь держави, особисто залишаючись вільними. Як порівняно значний для тих часів населений пункт, Кам'янське в 1779 році вперше наносять на географічну карту недавно створеної Новоросійської губернії. В адміністративному відношенні воно увійшло до складу Романківської волості. Тільки в 1909 році тут вже було введено самостійне волосне земське управління.

Оскільки в 1938 році до складу Дніпродзержинська були включені села Романкове і Тритузне, що на той час фактично злилися з містом, слід сказати і про історичне минуле цих двох населених пунктів.

Виявлення Романково слід віднести до першої половини XVII ст. Французький військовий інженер Боплан, що в 1620—1637 рр. побував на Україні, в своїй відомій книзі «Описание Украины» згадує про «Романківський курган». В районі Романково здавна існувала переправа через Дніпро, а з кургана, про який згадує Боплан, можна було оглядати місцевість на далеку відстань. Село розміщалося проти острова Великого, що здавна був притулком для рибалок, які приїжджали сюди з Києва та інших міст рибалити.

В 1774 році Романково перейменовано було в державну військову слободу. Воно вважалося найбільшим за своїми розмірами серед подібних поселень середнього Подніпров'я. За даними перепису 1782 року тут налічувалось 2400 постійних жителів.

Після ліквідації Запорозької Січі Романково втрачає своє колишнє значення — важливого стратегічного пункту — і розвиток його в наступні десятиріччя значно уповільнюється. Умови для швидкого зростання села знову створюються тільки в кінці XIX ст., після побудови в Кам'янському металургійного заводу. Вже на кінець 1917 року населення Романково налічувало понад 20 тисяч чоловік.

На схід від Кам'янського, вниз по течії Дніпра, проти острова Гречаного, знаходилось село Тритузне. В 1740 році тут стояв зимівник запорозького старшини Данила Трейтузного. Навколо цього зимівника почала селитись козацька голота, селяни-втікачі. Поступово виникло чимале село. В 1779 році, під назвою Тритузне, воно було віднесене до категорії казенних поселень. За даними перепису 1782 року, кількість населення в Тритузному досягла 600 чоловік.

Наступний період характеризувався надзвичайним уповільненням у розвитку Тритузного. Тільки побудова в безпосередній близькості від нього Катерининської залізниці та Дніпровського заводу дещо змінили становище села. В 1902 році тут уже налічувалось 2800 жителів.

Основним господарським заняттям населення села Кам'янського в ранній період існування були землеробство і розведення домашньої худоби. Врожаї були непогані. Найявність придніпровських луків і

великої кількості незайнятих земель забезпечувати надійну кормову базу для тваринництва. Певне значення мало рибальство як на самому Дніпрі, так і в численних озерах задніпровських плавнів.

Однак уже в цей час в Кам'янському в наявності були фактори, що сприяли відриву деякої частини місцевого населення від сільськогосподарського виробництва. Як і в багатьох інших придніпровських селах, що знаходилися поблизу дніпровських порогів, тут частина селян стала люцманами-професіоналами. Вони майстерно проводили різних розмірів судна через бурхливі водоспади скелястих дніпровських порогів. І це стало для багатьох кам'янчан основним джерелом для існування. Другим джерелом, не зв'язаним з сільським господарством, була робота в каменоломнях. Обривистий правий (південний) берег Дніпра в районі Кам'янського на значній відстані являв собою суцільний кам'яний масив. Тут рано виникли кар'єри по видобуванню сірого граніту. Очевидно і сама назва села пішла від наявності поблизу кам'янистого берега.

Все ж довгий час Кам'янське так і не виділилося скільки-небудь серед подібних йому поселень Придніпровської низини. Відсутність будь-яких сприятливих факторів для його економічного розвитку призвели до того, що з 80-х років XVIII ст., як згадувалося вище, зростання Кам'янського майже припинилось.

* * *

Перші віяння нової історичної обстановки, зв'язаної з швидким розвитком капіталістичних відно-

сни у пореформенний період, почала відчуватися в Кам'янському тільки на початку 80-х років. Будівництво Катерининської залізниці — магістралі, що зв'язувала кам'яновугільний Донбас з молодим залізрудним Криворіжжям, — відіграло в цьому важливу роль. Залізниця проходила близько від села. Тут був побудований невеликий шпало-просочувальний завод, а невдовзі виникла залізнична станція Тритузна. Спеціальною віткою станція з'єднувалась зі станцією Запоріжжя (нині Багдій) на основній лінії залізниці.

Це був час, коли в Південну Росію широким потоком пішли іноземні капітали. Їх володарі шукали тут високих прибутків.

Близькість Дніпра і наявність залізничної станції привернули увагу капіталістів-іноземців і до Кам'янського. Навесні 1887 року акціонерне Південно-Російське Дніпровське металургійне товариство розпочало тут будівництво великого металургійного заводу. Роботи провадились швидкими темпами. Уже в лютому 1889 року на новому заводі було видано перший чавун.

Нове підприємство належало групі французьких, бельгійських і польських капіталістів. Крім металургійного заводу, в Кам'янському було збудовано ще кілька десятків найрізноманітніших дрібних підприємств: ремісничі майстерні, пекарні, млини, друкарні та інші. Правда, кількість зайнятих в них робітників була незначною.

Будівництво металургійного заводу викликало бурхливий приплив населення в Кам'янське. Здебільшого це було селянство, яке остаточно зuboжило у пореформенну добу і шукало порятунку в місті

на заводах, фабриках. Ці шукачі прибували не тільки з навколишніх сіл Романково, Тритузне, Курилівка, а й з інших губерній України, з центральних російських губерній та Білорусії.

Якщо за сто років, які передували побудові Дніпровського заводу, кількість населення в Кам'янському ледве подвоїлась, то за наступні десять років воно збільшилося в дев'ять раз. За даними, що їх наводить В. І. Ленін,* кількість населення в Кам'янському в 1896 році досягала 19 тис. чоловік. Напередодні Великої Жовтневої соціалістичної революції постійного населення тут налічувалось майже 63 тис. чоловік.

Ставши одним з крупних промислових центрів Придніпров'я, Кам'янське за кількістю населення не поступалося деяким тодішнім губернським центрам. Проте, аж до перемоги Великого Жовтня його так і не віднесли до категорії міст. Жовтнева революція застала Кам'янське звичайним заштатним селищем містечкового типу. Ось яку характеристику дала селищу в 1910 році Катеринославська губерньська санітарно-виконавча комісія:

«...В Кам'янському на багатьох вулицях і провулках є низинні поглиблення, куди під час дощів і весняної поводи збирається велика кількість води і, за відсутністю водосточних каналів, вода часто затопляє двори і будинки, залишається на вулицях цілими місяцями, а в деяких місцях калюжі не висихають майже весь рік, завдяки чому утворюються смердючі болота, які сприяють розвитку всякого роду захворювань».

* В. І. Ленін, Твори, том 3, вид. 4, стор. 451.

Тяжко жилося трудящим кам'янчанам. Виснажлива фізична праця, тривалий робочий день, низька заробітна плата, знущання майстрів і начальників—все це важким тягарем лягало на плечі робітників, передчасно підточувало їх здоров'я, підривало сили. А до всього — цілковите політичне безправ'я трудящих.

Переважна більшість населення перебувала в нестерпних житлових умовах. До 80—85 проц. всіх житлових будинків селища являли собою хати з саману, вкриті соломною, або звичайні землянки. Ось як описувалося в 1914 році житло робітничої артілі — підвальне приміщення в одному з будинків по Базарній вулиці: «Стіни і стеля брудні, штукатурка в багатьох місцях відвалилася. Підлога дерев'яна, у щілинах, утримується вкрай неохайно; дошки в багатьох місцях прогнили, так що вимітання підлоги зводиться до засипання сміття під дошки. Крізь вікна дме вітер, віконниць і подвійних рам немає. В приміщенні панує напівмрок... з вулиці наноситься величезна кількість пилуки і всякого сміття. Повітря насичене випаровуванням від жильців і паром від готування їжі та прання білизни... Нари суцільні, ніколи не миються, поміж дошками стовпище клопів».

Звичайно, заводська адміністрація, представники місцевої влади і інші заможні верстви населення жили в зовсім інших умовах. Багато з них мали просторі красиві особняки з озелененими і впорядкованими дворами. На південно-західній околиці заводу побудовано було спеціальне селище — так звана Верхня колонія. Тут для адміністративного персоналу заводу було кілька десятків цегляних

будинків з просторими квартирами на 3—7 кімнат кожна, з усіма можливими на той час зручностями. Вхід робітникам на територію селища суворо регламентувався. А після бурхливих днів 1905 року адміністрація заводу вирішила огородити Верхню колонію міцною шлакобетонною стіною з ворітьми, що зачинялися на ніч, з бійницями для гвинтівок та кулеметів. Біля масивної залізної брами постійно вартували городіві.

На березі Дніпра виникло ще одне заводське селище для привілейованих — так звана Нижня колонія. Налічувалось в ній понад сотню одноповерхових будинків на одну-дві квартири. Кожна квартира — на дві або три кімнати, з допоміжними приміщеннями. Тут жили представники низової заводської адміністрації і незначна частина висококваліфікованих робітників.

Зовсім незадовільно було з медичним обслуговуванням трудящих. Для робітників заводу, правда, побудували лікарню на 60 ліжок з поліклінікою й родильною кімнатою. В 1913 році тут працювало 5 лікарів, 12 фельдшерів та акушерок. Це в той час, як на заводі працювало майже 10 тис. робітників. Решта населення обслуговувалась земським фельдшером та акушеркою.

Відсутність кваліфікованої медичної допомоги для більшості населення, антисанітарні умови життя і праці робітників і селянської бідноти призводили до того, що в селищі часто спалахували епідемічні захворювання. Часом вони набували зтяжненого характеру і супроводжувалися значними жертвами.

Не кращим було і становище з народною освітою, розвитком культури. За підрахунками одного чиновника повітового земства, неписьменність серед селянської частини населення Кам'янського досягла 88 процентів.

Школи в селищі, звичайно, були. В 1913 році тут працювало дві гімназії, заводське училище, дві земських школи, чотири школи різних благодійних товариств і ще кілька початкових шкіл. Загальна кількість учнів у всіх цих школах в 1913—1914 навчальному році не досягала і трьох тисяч, а процент дітей робітників і селянської бідноти був зовсім незначний.

Для привілейованої частини населення з культурних закладів у Кам'янському були яхт-клуб і так званий «клуб» панів з невеликою бібліотекою при ньому. Приміщення цього клубу існує і нині: в ньому розмістився Палац піонерів і школярів імені Олега Кошевого. Для робітників заводу в 1900 році було побудовано Народну аудиторію з бібліотекою. Час від часу тут проводилися лекції і бесіди на різні вірнопідданські та релігійні теми. При «аудиторії» існували самодіяльний духовий оркестр і драматичний гурток, які іноді влаштовували для робітників концерти.

Був ще в селищі црк балаганного типу з атракціонами. Для селянської частини населення в 1900 році відкрито було земську бібліотеку. В ній налічувалось кілька сот книг. Кількість абонементів на протязі року тут не перевищувала 50.

Зате в Кам'янському були дві церкви, католицький костьол, лютеранська кірха, єврейська синагога, церква старовірів, молитовний будинок секти

безпоповців. Всі вони різними шляхами і засобами виконували одну й ту ж функцію: прагнули прищепити трудящим почуття вірності царю і урядові, покірність владам — земній і небесній.

Уже в 1890 році на ґрунті незадоволення низькою заробітною платою на Дніпровському заводі мало місце групове відмовлення від роботи, а на початку 1892 року двічі відбувалися часткові страйки, в зв'язку із зниженням на заводі розцінок. Стихійні страйки окремих груп робітників-дніпровців відбулися також в 1895 і 1896 роках. Вони були яскравим свідченням тих глибоких суперечностей, що наростали між робітниками і капіталістами. Ні звільнення з заводу за участь у страйках, ні арешти і висилка з Кам'янського передових робітників не могли припинити виступів.

В середині 90-х років серед робітників заводу починають розгортати революційну пропаганду катеринославські марксисты. На початку 1897 року на заводі створюється перший соціал-демократичний гурток. До складу його входили робітники польської національності, і в широких масах пролетарів він не мав скільки-небудь помітного впливу. Пізньої осені 1897 року за вказівкою відомого революціонера-робітника І. В. Бабушкіна на заводі створюється ще один марксистський гурток. З перших же днів свого існування гурток розгорнув агітацію серед робітників. Члени гуртка розповсюджували час від часу прокламації, листівки революційного змісту.

Після I з'їзду РСДРП з обох гуртків, що існували на заводі, утворюється одна соціал-демократична організація Кам'янського. Після II з'їзду РСДРП

організація твердо стала на позиції ленінської більшості.

Важливу роль у визначенні характеру діяльності місцевої соціал-демократичної організації і в розгортанні революційної боротьби робітників Кам'янського відіграло проникнення сюди ленінської газети «Искра», більшовицьких газет «Пролетарий», «Правда» і ін.

Місцевій більшовицькій організації активно допомагали такі видатні діячі партії, як В. Шелгунов, Г. Петровський, М. Копилів, С. Гопнер та інші. Буваючи в Кам'янському, вони знайомили представників місцевої організації з настановами партії у найважливіших питаннях революційної боротьби, давали практичні поради, як їх успішно здійснити. В різний час в Кам'янському працювали такі відомі революційні діячі-більшовики, як В. Аверін, С. Власенко, Е. Квірінг, Д. Тюленев, В. Шмідт та інші.

Перший масовий страйк на Дніпровському заводі відбувся в грудні 1903 року. Він був викликаний загальним зниженням розцінок. В цьому стихійному страйку взяло участь понад 6200 робітників. На придушення страйку за наказом губернатора було кинуто два батальйони піхоти.

Дніпровські металурги і все трудяще населення Кам'янського виступили активними учасниками першої російської буржуазно-демократичної революції. Уже в січні 1905 року тут проходив страйк протесту проти розстрілу петербурзьких робітників. Майже двадцять днів страйкували робітники-дніпровці в лютому. І після цього в селищі під керівництвом більшовиків відбувалися страйки, мітинги

і демонстрації. Робітники давали збройну відсіч козакам і поліції.

Значною заслугою більшовицької організації в той час було те, що вона змогла розпропагувати солдат місцевого гарнізону, і ті відмовилися виступити проти робітників.

Значну агітаційну роботу розгорнули в ті дні передові робітники й серед трудящого селянства навколишніх сіл.

За прикладом інших міст і промислових центрів Росії і України, в Кам'янському в листопаді 1905 року виникає такий самочинний орган революційної влади, як Рада робітничих депутатів. Її очолив робітник-електрик Дніпровського заводу більшовик І. Беседов.

Найвищою точкою революційного піднесення в роки першої російської буржуазно-демократичної революції, як відомо, стало грудневе збройне повстання, що відбулося в Москві і на Уралі, в Сибіру і в Донбасі, в Катеринославі та в ряді інших міст і промислових центрів країни. Зі зброєю в руках виступили в цей час проти самодержавства і робітники Кам'янського. Місцевій більшовицькій організації вдалося нейтралізувати солдат гарнізону. Це дало змогу робітничій бойовій дружині, створеній більшовиками, повністю паралізувати поліцейські сили в селищі.

Найбільш реальним органом влади в Кам'янському тоді виступала Рада робітничих депутатів. Офіційні представники царського уряду не виявляли ніякої активності. Лише в кінці грудня, коли до селища прибули нові підрозділи військ, вони знову опанували становищем.

Революційна хвиля в країні пішла на спад. Контрреволюція перейшла в наступ проти революційних робітників і селян. Насунулась тяжка століпінська реакція.

Проте, торжество реакції було недовгим. З 1910 року робітничий рух поволі починає оживати. В Кам'янському після тяжких ударів реакції в 1911 році відновлює свою діяльність соціал-демократичний комітет. Виконуючи рішення Празької партійної конференції, більшовики влітку 1912 року виганяють з рядів партійної організації меншовиків-ліквідаторів і оформляються в самостійну організацію партії нового типу. Під її керівництвом місцеві робітники уже в передвоєнні роки проводять кілька страйків. Успішно пройшла під проводом більшовиків кампанія по виборах до IV Державної думи та до правління лікарняної каси Дніпровського заводу.

Світова імперіалістична війна викликала значні труднощі в розгортанні революційної боротьби. Багато більшовицьких організацій з початком війни піддалися жорстким ударам з боку самодержавства.

Масові арешти відбулися і серед більшовиків та передових робітників Кам'янського. Понад 2 тис. робітників Дніпровського заводу мобілізовано було в армію. Проте, як і по всій країні, умови для нового могутнього піднесення революційної боротьби визрівали і в Кам'янському. Місцева більшовицька організація одержує значну підтримку з центра досвідченими працівниками. Це дало їй можливість широко розгорнути антивоєнну пропаганду серед робітників.

Низька заробітна плата в зв'язку з перебоями у виробництві, зростання дорожнечі на предмети споживання призвели до того, що вже влітку 1915 року, незважаючи на суворі закони воєнного часу, на Дніпровському заводі виникає стихійний страйк, який охопив понад 3200 робітників, переважно прокатних цехів. Страйкуючі вимагали підвищення розцінок і оплати за вимушені простої.

В січні 1916 року під керівництвом більшовицької організації на заводі знову виникає страйк. В ньому взяли участь 6900 чоловік. І на цей раз дніпровські металурги настійно вимагали збільшення заробітної плати та поліпшення життєвих умов.

Найбільший страйк на Дніпровському заводі в роки першої світової війни мав місце в квітні 1916 року. Тоді сім тисяч робітників, керованих більшовиками, на протязі 28 днів уперто боролась за підвищення заробітної плати, відкрито виявляли своє невдоволення війною, вимагали запровадження 8-годинного робочого дня. Виробнича діяльність заводу була паралізована. Адміністрація заводу виявилась безсилою проти страйкуючих. Ні залякування, ні масові звільнення з заводу не могли зломити волю дніпровських металургів. На допомогу капіталістам приходять урядові власті. За вказівкою катеринославського губернатора розпочалися масові арешти серед більшовиків і передових робітників. Зокрема тоді були заарештовані активні діячі більшовицької організації М. Арсенічев, І. Беседов, А. Безпалов, Є. Локтюхов, С. Реденс. Понад 360 активних учасників страйку віддали в солдати.

І все ж адміністрація заводу змушена була прий-

няти ряд вимог страйкарів. 29 квітня завод запроцював знову.

* * *

Загальним схваленням зустріли трудящі Кам'янського звістку про повалення ненависного самодержавства. З перших днів революції вони активно включаються в боротьбу за ліквідацію залишків старого ладу. Уже в першій половині березня 1917 року з ініціативи більшовиків у селищі створюється Рада робітничих депутатів. На Дніпровському заводі відроджується профспілкова організація, активізують свою діяльність інші громадські організації. Керуючись ленінськими Квітневими тезами і рішеннями VII (Квітневої) конференції РСДРП(б), місцеві більшовики організують робітничі маси на боротьбу за переростання буржуазно-демократичної революції в революцію соціалістичну.

Правильна ленінська лінія дала можливість місцевим більшовикам в короткий строк завоювати широку підтримку мас. Більшовики займають керівне становище в Раді робітничих депутатів, у профспілкових організаціях, в заводському комітеті Дніпровського заводу та інших масових організаціях трудящих. З ініціативи більшовиків розпочинається формування і навчання бійців червоногвардійського загону. В результаті вже влітку 1917 року Кам'янська Рада стає найбільш стійкою і авторитетною владою в селищі.

Могутні залпи «Аврори» в Петрограді, що сповістили світові про перемогу Великої Жовтневої соціалістичної революції, докотилися і до Кам'ян-

ського. На боротьбу за владу Рад разом з робітниками і всіма трудящими України піднімаються і робітники Дніпровського заводу. В селищі утворюється військово-революційний комітет. До складу його входять більшовики М. Арсенічев, А. Лихоманов та ін. Комітет бере на себе практичне керівництво боротьбою мас за перехід влади в селищі до рук Ради робітничих депутатів.

Слідом за катеринославськими робітниками, 27 грудня 1917 року до збройної боротьби проти загонів буржуазно-націоналістичної Української Центральної ради стають і робітники Кам'янського. В короткій сутичці з силами контрреволюції вони одержують повну перемогу, і на ранок 28 грудня селище стає радянським. Загін місцевих червоногвардійців бере участь в боях за остаточний розгром гайдамацьких військ і в Катеринославі.

З цього моменту в історії Кам'янського розпочинається новий етап, з'являються нові яскраві сторінки — сторінки історії одного з прославлених індустріальних центрів радянської України.

* * *

Після розгрому внутрішніх сил буржуазно-націоналістичної контрреволюції і встановлення Радянської влади робітники Кам'янського під керівництвом більшовиків приступають до мирного господарського і культурного будівництва, до зміцнення влади Рад. Але боротьба за торжество влади Рад не припинилась. Проти молоді влади робітників і селян виступили сили світової контрреволюції. На Україну вдерлися розбійницькі армії

німецьких імперіалістів. У боях проти кайзерівських військ разом з іншими загонами Червоної Гвардії беруть участь і кам'янські червоногвардійці. Стримати просування інтервенціоністських армій ворога було не під силу захисникам революції. озброєні до зубів, вимуштровані німецькі війська окупували Україну. В квітні 1918 року німці захопили і Кам'янське.

В селищі піднімається хвиля жорстокого терору і знущань над трудящими. Окупаційні власті нещадно розстрілюють і катують більшовиків, червоногвардійців, рядових робітників за найменшою підозрою в співчутті Радянській владі. Німецькі солдати і офіцери грабують народне добро, відправляють ешелони награбованого додому. До Німеччини почали вивозити навіть промислове устаткування і метал.

Та не підкорились окупантам радянські люди. В підпіллі запрацював більшовицький партійний комітет, до складу якого входили М. Арсенічев, М. Азаров, А. Лихоманов, С. Потураєв та інші. Через листівки, прокламації, в живих розмовах з робітниками, населенням більшовики викривали справжні цілі приходу німців на Україну, готували трудящих до боротьби за визволення України.

Всенародна визвольна війна, що незабаром розгорнулася по всій Україні, в якій взяли активну участь і трудящі Кам'янського, завершилась розгромом окупантів. В містах і селах України знову відновлювалася влада Рад. В кінці грудня 1918 року німецькі окупаційні війська змушені були залишити Кам'янське, а в кінці січня 1919 року радянські війська на чолі з прославленим командармом-

більшовиком П. Дибенком звільнили селище і від петлюрівських головорізів, що тимчасово захопили було владу. Над Кам'янським замайорів червоний прапор.

Але перепочинок тривав недовго. Влітку 1919 року над молодого Радянською республікою знову нависає грізна небезпека. На півдні за допомогою країн Антанти створюється і озброюється білогвардійська армія на чолі з царським генералом Денікіним. Сили внутрішньої і зовнішньої контрреволюції розгортають новий похід проти Радянської влади. В Кам'янському, за закликом місцевої більшовицької організації, для боротьби з білогвардійськими бандами формується батальйон добровольців головним чином з числа робітників-дніпровців. В складі інших формувань радянських військ бійці батальйону вперше беруть участь в боях проти денікінців у районі Синельниково. Ворогові тоді було завдано відчутного удару.

Не стояли осторонь боротьби з білогвардійцями і робітники, що лишилися в Кам'янському. Вони ремонтували, обшивали бронею бойові кораблі молоді Дніпровської військової флотилії, готуючи їх до наступних боїв. Своїми силами дніпровці спорудили два броньованих поїзди. На знак непорушної братерської дружби українського і російського народів цим бойовим одиницям було дано назви: «Радянська Росія» і «Радянська Україна». Повністю укомплектовані робітниками Кам'янського команди бронепоїздів вписали славні сторінки в історію боротьби проти білогвардійських полчищ на різних фронтах громадянської війни.

Розгорнувши в 1920 році наступ по всьому Пів-

денному фронту, Червона Армія принесла остаточне і повне визволення радянським людям від білогвардійської кабали.

* * *

З переможним завершенням громадянської війни трудящі Кам'янського взялися за відбудову народного господарства. Німецькі окупанти і білогвардійці завдали селищу тяжких ран. Основне підприємство селища — металургійний завод — фактично було виведено з ладу. Цехи лежали в руїнах. Значна частина заводського устаткування була демонтована або зруйнована; сировини і палива не було. Виробнича діяльність великого підприємства в перші місяці зводилася до виконання дрібних ремонтних робіт, виготовлення нескладного сільськогосподарського інвентаря. Основні цехи — металургійні — не працювали. Кількість населення в селищі набагато зменшилась. Багато робітників віддали своє життя в боях за владу Рад на фронтах громадянської війни, в партизанських загонах. Інші, що не втратили своїх зв'язків з селом, в тяжких умовах безробіття і голоду разом з сім'ями повиїжджали на село. Значна частина кваліфікованих робітників перейшла працювати на інші підприємства країни. Кількість жителів у селищі в 1920 році не перевищувала 25 тисяч, а в 1923 році, після тяжкого голодного 1921 року, в Кам'янському лишилося менше 17 тисяч чоловік.

Перемога над білогвардійцями та інтервентами відкрила перед радянським народом можливості

для мирного господарського і культурного будівництва. Життя вимагало негайно взятися за відбудову зруйнованих в роки імперіалістичної і громадянської воєн промисловості, транспорту і сільського господарства. Країна переживала особливо гостру нестачу в металі і, природно, треба було насамперед відбудувати металургійні заводи.

Дніпровський завод, як зазначалося вище, після громадянської війни лежав у руїнах. Без активного втручання робітничого колективу відбудувати його було важко. І заводська партійна організація в кінці 1924 року розпочала детальне обслідування підприємства. За допомогою групи кадрових робітників та інженерів виявлено було наявне устаткування, інструмент; на облік було взято кваліфіковані кадри металургів, які ще залишалися в селищі; вивчалися можливості відродження провідних цехів заводу. Коли попередні дані обслідування були готові, в 1925 році до Москви виїхала делегація робітників заводу. Посланці дніпровських металургів побували тоді на прийомі у голови Вищої Ради народного господарства Ф. Е. Держинського і доповіли йому про стан заводу. Делегати запевнили, що є всі можливості без великих капітальних затрат пустити заводи, в короткий час одержати дніпровський метал.

Незабаром після того, як уряд виділив потрібні кошти, на заводі широким фронтом розгорнулись відбудовні роботи. Вже 25 квітня 1925 року завершено було відбудову одної з доменних печей. Країна одержала перший чавун Дніпровського заводу. Відродження металургійного велетня почалось.

Завдяки високій трудовій активності робітничого

колективу і тій допомозі, яка надавалася союзним урядом, відбудовні роботи на заводі провадилися швидкими темпами. Вже на протязі 1925 року стають до ладу дві доменних і сім мартенівських печей, затрацювала більшість прокатних і допоміжних цехів. А наступного року відбудову підприємства в основному було завершено.

В кінці 1925 року за клопотанням робітничого колективу Дніпровському заводу присвоєно ім'я видатного діяча Комуністичної партії і Радянської держави — Ф. Е. Дзержинського.

Крім металургійного заводу, за роки Радянської влади в Кам'янському виростає ряд інших великих і дрібних підприємств. Ще на колишньому Дніпровському заводі в 1916 році розпочалося спорудження спеціального цеху, який мав випускати нові вагони і ремонтувати ті, що спрацювались. Відбудовні роботи і в цьому цехові розпочалися одночасно з відбудовою всього заводу. Цех значно розширили. Гостра потреба в рухомому складі для залізничного транспорту викликала необхідність на люту 1927 року виділити цех в самостійне підприємство. Отже, список підприємств Дніпропетровщини поповнився новим заводом, нині відомим всій країні. Добротні вантажні вагони з маркою Дніпродзержинського вагонобудівного заводу імені газети «Правда» можна зустріти сьогодні на всіх залізницях Радянського Союзу.

Завершивши відбудовні роботи і нагромадивши потрібні кошти, радянський народ в гігантських масштабах розгортає нове промислове будівництво, перетворюючи країну з аграрної в індустріальну. Разом з усією країною в пам'ятні роки першої

п'ятирічки на широкі простори розвитку і процвітання виходить і молоде радянське місто Кам'янське. Реконструюються, розширюються далі металургійний і вагонобудівний заводи, споруджуються коксохімічний завод і державна районна електростанція, ряд дрібних підприємств, зокрема для обслуговування потреб місцевого населення.

З розгортанням промислового будівництва докорінно змінює своє лице старе Кам'янське. Промисловий його район стає центром міста, а околиці продовжують деякий час існувати відокремлено, як село. В 1929 році обидві частини, за рішенням уряду, було об'єднано. В місті швидко зростає населення. Уже в 1929 році число жителів перевищує 45 тисяч. В подальші роки кількість населення невпинно зростає.

Друга і третя п'ятирічки ознаменувалися для Кам'янського дальшим розгортанням промислового будівництва. На заводі ім. Дзержинського побудовано кілька нових домен, мартенівський цех № 3, нові потужні прокатні стани, розширено допоміжні цехи.

Завод ставав одним з найбільших металургійних підприємств країни. Вже напередодні Великої Вітчизняної війни він виробляв мільйони тонн чавуну, сталі, різних профілів прокату. Вже тоді за Дзержинкою заслужено закріпилася назва перлини південної металургії.

Набагато розширюється і докорінно технічно реконструюється вагонобудівний завод імені газети «Правда». Тут виник ряд нових цехів, оснащених найновішою технікою. Підприємство стає одним з

найкрупніших в країні заводів такого профілю. Тільки в 1940 році завод імені газети «Правда» дав народному господарству тисячі великовантажних товарних вагонів.

Наявність в місті металургійного і коксохімічного заходів, потужної електростанції стала базою для будівництва ряду інших промислових підприємств. Споруджується один з найбільших в країні азотнотуковий завод для виробництва мінеральних добрив. Для переробки гранульованих шлаків заводу ім. Дзержинського будується цементний завод, який до війни вважався одним з найбільших підприємств промисловості будівельних матеріалів.

Таким чином, уже в роки передвоєнних п'ятирічок Кам'янське було важливим промисловим вузлом Придніпров'я. На багатьох його підприємствах вироблялась значна кількість різноманітної продукції для потреб народного господарства і населення країни.

Зважаючи на настійні побажання трудящих і громадських організацій, молоде ростуче індустріальне місто Кам'янське в лютому 1936 року було перейменоване в Дніпродзержинськ.

Уже в передвоєнні роки в Дніпродзержинську назавжди ліквідовано було залишки трущоб, як ганебна спадщина періоду капіталізму. Тут, як і по інших містах та робітничих селищах країни, широкого розмаху набуло житлове будівництво. Завдяки цьому житловий фонд міста зріс з 280 до 814 тисяч квадратних метрів. Всі основні промислові підприємства і житлові райони міста зв'язувались між собою трамвайним сполученням.

Трудящі Дніпродзержинська одержали всі умови для здорового, культурного відпочинку. В місті працював драматичний театр, два стаціонарних і шість пересувних кінотеатрів, Палац культури металургів, Палац піонерів і школярів, широка сітка робітничих клубів з десятками гуртків художньої самодіяльності. Місто повністю було радіофіковане.

Багато уваги приділялось освіті трудящих. Напередодні війни в місті було 30 загальноосвітніх шкіл, в яких навчалось 17,5 тис. учнів. Вчителів налічувалось 900 чоловік. В Дніпродзержинському металургійному і вчительському інститутах, в металургійному технікумі, педагогічній і фельдшерсько-акушерській школах здобували спеціальності понад 2200 студентів. Шість учбових закладів системи трудових резервів щорічно випускали для народного господарства близько 5 тисяч молодих кваліфікованих робітників.

Великі кошти витрачала радянська держава на організацію охорони здоров'я трудящих міста. До Вітчизняної війни тут функціонували 4 лікарні, 6 поліклінік, 17 стаціонарних пунктів медичної допомоги на підприємствах. В лікувально-профілактичних закладах працювало близько 700 спеціалістів з вищою і середньою спеціальною медичною освітою.

З розвитком промисловості відбувався бурхливий розвиток і населення. За даними загальносоюзного перепису, на 1 січня 1939 року в Дніпродзержинську вже проживало 148,7 тис. чоловік.

З перших днів Великої Вітчизняної війни радянського народу проти німецько-фашистських загарбників тисячі і тисячі трудящих Дніпродзержинська стають до боротьби за свободу, за честь і незалежність Батьківщини. Залишивши свої мирні пости біля печей, станів, верстатів, дніпродзержинці вливались в бойові ряди Червоної Армії солдатами, командирами і політпрацівниками, щоб грудьми відстояти завоювання Великого Жовтня.

Як відомо, в зв'язку з несприятливими умовами, що склалися на першому етапі війни, Державний Комітет Оборони змушений був дати вказівки місцевим органам розпочати евакуацію з прифронтових районів в глибокий тил промислового устаткування, цінної сировини та інших матеріалів. Міська партійна організація і робітничі колективи підприємств Дніпродзержинська успішно здійснюють цю вказівку. Демонтуються і вантажаться у вагони найцінніше устаткування і апаратура, а все, що не могло бути вивезене, знищується на місці, щоб не дісталося ворогові.

Ешелони з промисловим устаткуванням і машинами відвозили на далекий Урал, в Сибір тисячі робітників, інженерів, техніків, службовців. Вони залишали рідне місто, щоб у глибокому тилу разом з усім радянським народом кувати зброю для перемоги над ворогом.

22 серпня 1941 року фашистські загарбники захопили Дніпродзержинськ. Того ж дня криваві гітлерівські кати розстріляли 400 стариків, жінок і дітей. Цей злочинний акт повинен був залякати насе-

лення робітничого центра, вселити в трудящих рабську покірливість перед окупантами.

26 місяців лютували фашистські загарбники в Дніпродзержинську. Це був найтяжчий період для міста за всю його історію. Від рук гітлерівців за місяці тимчасової окупації загинуло 1059 чоловік. Біля 3 тисяч чоловік, переважно молодь, гітлерівці угнали на каторжні роботи в Німеччину. Але трудящі міста не припиняли боротьби з ворогом. Десятки кращих патріотів діяли в підпіллі під проводом партійної організації. Одною з таких мужніх підпільниць була молодий дніпродзержинський лікар Галина Романова. Закінчивши в 1941 році Дніпропетровський медичний інститут, Романова залишилася в окупованому гітлерівцями Дніпродзержинську. Незабаром їй пощастило налагодити зв'язок з підпільною партійною організацією. В червні 1942 року разом з великою групою дніпродзержинської молоді Романову відправили на каторгу в Німеччину. Тут, в концентраційному таборі Оранієнбургу, разом з іншими працювала вона зранку до ночі на найважчих роботах і після них ще знаходила в собі сили допомагати хворим, підбадьорювати в'язнів, вселяти в них віру в неминучість краху гітлерівської Німеччини. Романовій вдається зв'язатися з німецькими комуністами. Незабаром в таборі запрацювала бойова підпільна організація «Інтернаціональна спілка». Одним з її засновників і керівників була Галина Романова. Про існування цієї організації дізналися гестапівці. Серед заарештованих підозрілих в'язнів була і Романова. Дівчину піддали нелюдським катуванням. Але патріотка не назвала прізвищ учасників і ке-

рівників підпілля в таборі. Фашистський суд виносить їй смертний вирок, і 19 серпня 1944 року мужню дніпродзержинську комсомолку Галину Романову було страчено.

За наказом з Берліна окупанти всіма силами намагалися відновити роботу підприємств Дніпродзержинська. Особливо наполягали вони на відбудові основних цехів заводу імені Дзержинського. Але з цього нічого не вийшло. Робітники, що залишилися у місті, відмовлялись працювати на ворога, незважаючи на переслідування. Опір німецько-фашистським окупантам очолила міська підпільна партійна організація. Комуністи-підпільники Ляудіс, Гавеля, Бендер, Грушевський і інші організували трудящих на зрив заходів гітлерівців. Партійному комітету активно допомагала міська підпільна комсомольська організація. В її рядах мужньо боролися з ворогом молоді радянські патріоти — Жицька, Дуракова, сестри Лук'янови і багато інших.

Підпільники розповсюджували серед населення зведення Радінформбюро, листівки, які викривали справжнє лице окупантів, їх прислужників — буржуазних націоналістів. Завдяки цьому, населення Дніпродзержинська широко було інформоване про становище на фронтах Вітчизняної війни, про бойові дії радянських партизанів у тилу ворога, про життя і працю радянських людей в тилу. Це зміцнювало у трудящих впевненість у перемозі над жорстоким і підступним ворогом, посилювало опір його заходам. З «невдомих причин» вибували з ладу машини і механізми, псувався інструмент і прилади на заводі ім. Дзержинського, невідомі осо-

би заморожували водопровід, заливали водою залізничні колії і т. д. Нині відомо, що це було справою рук радянських патріотів, таких, як тт. Становий, Шумський, Шиманський і десятки інших підпільників. В результаті таких дій підпільників гітлерівці так і не змогли одержати дніпродзержинський метал. Єдине, що спромоглися налагодити окупанти на металургійному гіганті, було виробництво брочок, терпугів і костилів для кріплення залізничних рейок. Не кращими були успіхи гітлерівців і в їх спробах відновити виробництво на інших підприємствах міста.

Під керівництвом підпільного комітету в Дніпродзержинську створюється міський штаб партизанського руху. Штаб керував усією роботою місцевого партизанського загону. Загін складався з кількох окремих груп загальною чисельністю до 100 бійців.

Не маючи змоги відновити виробництво на підприємствах Дніпродзержинська, окупанти з варварською жорстокістю руйнували місто. На купи руїн перетворили вони коксохімічний і азототуковий заводи і 16 цехів заводу ім. Дзержинського. Величезних втрат було завдано електростанції, вагонобудівному, цементному заводам та багатьом дрібним підприємствам міста.

Знищували фашистські загарбники не тільки промислові підприємства міста, але й школи, лікарні, дитячі і культурні заклади. Вони зруйнували пам'ятник В. І. Леніну і обеліск «Прометей» — пам'ятник вічної слави героям боротьби за владу Рад. Палац піонерів і одну з шкіл міста окупанти перетворили на конюшні, а прекрасний Палац

культури металургів — у притон для гітлерівських офіцерів. Понад 400 житлових будинків міста було зруйновано або пошкоджено.

Загальні втрати, завдані злочинними діями німецько-фашистських загарбників підприємствам і установам Дніпродзержинська, а також окремим громадянам міста, становлять 1 мільярд 141 мільйон карбованців.

Тероризоване окупантами населення тікало з міста, і на час визволення Дніпродзержинська Радянською Армією в ньому налічувалося всього 41,5 тис. жителів.

* * *

25 жовтня 1943 року столиця нашої Батьківщини Москва салютувала доблесним військам 3-го Українського фронту, які штурмом оволоділи великими промисловими центрами — містами Дніпропетровськ та Дніпродзержинськ.

Визволені від фашистського ярма, трудящі міста з небаченим ентузіазмом взялися заліковувати рани, завдані ворогом, налагоджувати в Дніпродзержинську нормальне життя. Відразу ж почали відновлювати роботи промислових підприємств і, насамперед, металургійного заводу. Для відбудови підприємств нескінченим потоком почали прибувати до міста машини і матеріали з усіх кінців країни. Москва надсилала верстати і мотори, з Урала йшли машини і промислове устаткування, з Сибіру прибували ешелони з лісоматеріалами, республіки Закавказзя надсилали пальне і кабельну продукцію.

Завдяки такій справді всенародній допомозі в Дніпродзержинську одне за одним ставали до ладу підприємства промисловості і транспорту, відбудувалися житлові будинки, соціально-культурні заклади. Якщо німецько-фашистські загарбники спромоглися одержати в Дніпродзержинську невелику кількість сталі лише на 630-й день після окупації, то після визволення міста металурги Дзержинки вже на 26-й день видали Батьківщині першу сталь, а прокат — на 49-й день.

Минув рік після визволення. В Дніпродзержинську за цей короткий час було відбудовано понад 50 тис. квадратних метрів житла, 16 шкіл, відновився рух трамваїв по двох маршрутах. Виконано було значні роботи по ліквідації руїн і впорядкуванню міста. Продукція заводів пішла нестримним потоком на фронт і в народне господарство. Трудящі Дніпродзержинська допомагали фронту не тільки самовідданою працею. В місті з великим успіхом пройшов збір коштів на будівництво танкової колони «Радянська Україна». Понад 1,2 млн. крб. внесли тоді у фонд оборони патріоти міста металургів.

З переможним завершенням Великої Вітчизняної війни перед радянським народом постали нові бойові завдання. Треба було в найкоротший час ліквідувати наслідки фашистських злочинів на значній території країни, досягти і в значних розмірах перевершити довоєнний рівень виробництва, рухати вперед радянську науку, на вищу ступінь піднести життєвий рівень народу. Як і раніше, в рядах передових трудівників країни були дніпродзержинці. Вже в 1948 році на підприємствах міста бу-

до досягнуто довоєнного рівня випуску валової промислової продукції. В 1950 році відбудовні роботи в місті в основному були завершені. Широким фронтом розгортається нове будівництво. Радянська держава асигнує для цього сотні мільйонів карбованців. В місті створюються два потужних будівельних трести: «Дзержинськбуд» і «Дніпрохімбуд». Сюди, після завершення робіт на спорудженні Каховської ГЕС, перебазовується також орденоносний трест «Дніпробуд».

За післявоєнні роки на заводі ім. Дзержинського споруджено кілька нових потужних домен, багатотонних мартенівських печей, два блюмінги, рейкобалочний, трубзаготівельний стани і ряд інших агрегатів. Завод стає найпотужнішим металургійним підприємством України. Тут виплавляється чині металу в кілька разів більше, ніж до війни. За розмірами виробництва чавуну завод імені Дзержинського поступається лише прославленій Магнітці.

Зростаючі потреби металургійного і азотно-тукового заводів у коксі і коксовому газі обумовили необхідність будівництва в Дніпродзержинську ще одного коксохімічного заводу на південній околиці міста, в районі станції Баглій. В кінці 1958 року тут стала до ладу восьма коксова батарея, завершено комплекс хімічних цехів.

Нині Баглійський коксохімічний завод — одне з найбільших коксохімічних підприємств країни. Тут випаюється велика кількість металургійного коксу. Завод дає значну кількість напівфабрикатів підприємствам хімічної промисловості для переробки.

За роки післявоєнних п'ятирічок в місті побудовано ряд інших підприємств, зокрема завод котельно-допоміжного устаткування і трубопроводів, чавуноливарний, завод «Буддеталь», хлібзавод, допоміжні підприємства будівельних організацій.

Споруджується Дніпродзержинська гідроелектростанція потужністю в 350 тис. кіловат. Це — четверта гідроелектростанція великого Дніпровського каскаду, що споруджується за планом електрифікації країни.

Великі роботи по нарощуванню виробничих потужностей здійснені на азотнотуковому заводі. Тільки за роки п'ятої п'ятирічки виробництво валової продукції тут збільшилося у декілька раз. Значно зросли виробничі потужності, зокрема на вагонобудівному заводі імені газети «Правда» та на цементному заводі. Ці підприємства видають зараз продукції в кілька раз більше, ніж до війни.

Набагато збільшився випуск товарів народного споживання підприємствами місцевої і промкооперативної промисловості.

Отже, в післявоєнні роки популярність Дніпродзержинська, як важливого індустріального центра Радянської України, невпинно зростає. Промислова продукція з маркою дніпродзержинських підприємств відома не тільки нашій країні. Її знають в країнах народної демократії, в дружній нам Індії та в інших країнах світу.

Дніпродзержинськ став нині значним культурним центром республіки. В місті є український драматичний театр ім. Лесі Українки, три кінотеатри і 13 стаціонарних кіноустановок, два Палади культури, Палац піонерів і школярів ім. Олега Кошового, 17 робітничих клубів та ін. В місті працює 86 біб-

ліотек із загальним книжковим фондом понад один мільйон томів. В 48 загальноосвітніх школах в 1959—1960 навчальному році налічувалось майже 24 тис. дітей ; працювало біля 1300 вчителів. Це майже у півтора рази перевищує довоєнний контингент учнів. Тільки за післявоєнні роки в місті побудовано 17 нових шкільних приміщень.

Дніпродзержинськ — кузня кадрів для різних галузей народного господарства і культури. Понад 1800 молодих робітників і службовців різних підприємств міста навчаються у металургійному заводі-втузі ім. Арсенічева. Кількість тих, що навчалися в індустріальному і металургійному технікумах, медичному училищі і музичній школі, досягла в 1959—1960 навчальному році 3200 чоловік. В семи училищах і школах системи професійно-технічної освіти міста нині здобувають виробничу кваліфікацію біля 2700 юнаків і дівчат. Велика кількість робітників підвищує свою кваліфікацію шляхом індивідуального і бригадно-курсового навчання безпосередньо на підприємствах.

Величезні кошти витрачає радянська держава на організацію охорони здоров'я трудящих Дніпродзержинська. В місті на сьогодні функціонують 11 лікарень, 15 поліклінік, 2 спеціалізованих диспансери, 40 лікарських і фельдшерських пунктів безпосередньо на підприємствах і багато інших лікувально-профілактичних закладів. У всіх закладах охорони здоров'я міста працює біля 4 тисяч спеціалістів з вищою і середньою медичною освітою.

До невпізнанності змінився за післявоєнні роки зовнішній вигляд Дніпродзержинська. На колиш-

ніх пустирях виникли цілі квартали нових багатоповерхових житлових будинків. Тільки трест «Дзержинськбуд» за період з 1946 по 1958 рік збудував і здав в експлуатацію понад 300 тис. квадратних метрів нового житла. Завершується будівництво головної магістралі міста — проспекту ім. Леніна шириною 100 метрів. Реконструйована і впорядкована друга провідна магістраль міста — вулиця Сировця, яка зв'язує центр міста з його західною частиною. Виникло багато нових красивих вулиць. В місті багато зелених насаджень, квітів.

Міський транспорт складається з чотирьох трамвайних маршрутів загальною довжиною понад 44 кілометри і багатьох автобусних маршрутів. До послуг трудящих десятки автомашин таксомоторного парку. З дніпровської пристані в різні пункти — вгору і вниз по Дніпру ходять річкові трамваї, які зв'язують місто з навколишніми селами і робітничими селищами.

Разом з усім радянським народом, трудівники Дніпродзержинська вносять свій вклад у велику справу будівництва комунізму. За видатні заслуги перед Батьківщиною багато передовиків нагороджені орденами і медалями Радянського Союзу, удостоєні почесного звання. Далеко за межами області відомі імена Героїв Соціалістичної Праці тт. Іваніна, Канарейкіна, Орешкіна, Рудакова, Чайки і Кочетової, лауреатів Сталінської премії Корченка і Кочеткова, заслуженого лікаря Української РСР Колісника, заслужених вчителів Української РСР Андрієвського, Карайбіди, Панишевої, Самусенко, Чернишової, Чернявської, заслуженого металурга Української РСР Лисенка та багатьох ін-

ших. За впровадження природного газу в доменне виробництво Г. Орешкін і А. Чечуро в 1960 році були удостоєні звання Лауреата Ленінської премії.

* * *

Широкі перспективи розвитку відкриваються перед індустріальним Дніпродзержинськом на майбутнє. Семирічний план розвитку народного господарства СРСР на 1959—1965 рр. намічає розгортання значних робіт на підприємствах міста. Виникнуть нові промислові агрегати, вдосконалюватиметься технологія, багато уваги буде приділено механізації та автоматизації процесів виробництва. Тільки на заводі ім. Дзержинського уже побудовані два прокатних стани, мартенівська піч, стануть до ладу агломераційна фабрика № 2 з шістьма аглострічками. Азотнотуковий завод матиме новий цех по виробництву складних хімічних добрив. Тут провадяться великі роботи по нарощуванню виробничих потужностей на діючих агрегатах.

Всі ці та інші заходи дадуть можливість набагато збільшити випуск готової продукції для потреб народного господарства країни. Передбачається, що в порівнянні з 1958 роком, на кінець семирічки виплавка чавуну зростає на 17,6 процента, сталі — на 31 процент і виробництво прокату — на 27 процентів. За цей же час випал коксу зростає більше ніж на 40 процентів, цементу — на 28 процентів, а хімічних добрив — майже вдвое.

Широким фронтом розгортається в місті житлове і соціально-культурне будівництво. Найбільш інтенсивно провадиться воно в південно-західній

частині міста. Тут незабаром виникнуть нові квартали багатоповерхових будинків. Багато житла буде побудовано на проспекті ім. Леніна, по вулицях Жилій, Медичній, Ленінградській, Москворецькій. В цілому по семирічному плану намічається збільшити житловий фонд міста на 450 тис. квадратних метрів.

Протягом семирічки повністю буде завершено роботи по забудові і благоустрою проспекту ім. Леніна, який стане найкрасивішою магістраллю міста. На півдні проспект виходитиме на нову міську площу, де передбачено спорудити пам'ятник Ф. Е. Дзержинському. На південний захід від цієї площі, на основній лінії Сталінської залізниці, з'явиться новий пасажирський вокзал.

Соціалістичний Дніпродзержинськ і далі впорядковуватиметься, збагачуватиметься новими культурними закладами. На південь від Центрального парку культури і відпочинку до вулиці Сировця намічено будівництво ще одної площі-сквера. Тут виникне величний Палац піонерів і школярів. В західній частині вулиці Сировця заплановано будівництво приміщення державного цирку. Планом передбачено будівництво нових кінотеатрів, клубів, стадіонів, а також шкільних приміщень, лікарень, дитячих закладів тощо.

Значні роботи передбачено по озелененню міста. Якщо зараз площа зелених насаджень в Дніпродзержинську дорівнює 63 гектарам, то ближчим часом вона збільшиться до 340 гектарів. Зокрема, вище греблі гідроелектростанції, на березі Дніпра, заплановано насадити великий лісопарк. Тут розмістяться літні піонерські табори і будинки

відпочинку. Значні роботи передбачено по впорядкуванню набережної Дніпра, яка з часом стане улюбленим місцем відпочинку трудящих.

Багато уваги приділяється поліпшенню побуту трудящих. Збільшується кількість підприємств, які обслуговують потреби населення: майстерні, їдальні, магазини. За рахунок відходів районної електростанції — гарячої води, що раніше випускалася в Дніпро, — здійснюється теплофікація центральної частини і деяких інших районів міста.

Вже на початок 1960 року близько 12 тис. квартир трудящих Дніпродзержинська були газифіковані. Надалі це дешеве зручне паливо одержать мешканці всіх нових будинків, що споруджуватимуться в місті. Більшість раніше побудованих будинків, в тому числі значна кількість індивідуальних, також одержать газ.

Розвиватиметься далі внутріміський транспорт Дніпродзержинська. Тут буде побудовано кілька нових трамвайних маршрутів, зокрема в південно-західній частині міста, в центрі і в районі Колусівської вулиці. Вони зв'яжуть густонаселені райони міста з промисловими підприємствами і залізничним вокзалом. Значно розшириться автобусне сполучення, набагато зросте таксомоторний парк. По основних магістралях міста підуть комфортабельні тролейбуси.

Електрифікація Сталінської залізниці значно поліпшила зв'язок Дніпродзержинська з обласним центром. Тут регулярно курсують приміські електропоїзди. Зв'язок з Дніпропетровськом здійснюється також автобусами і легковими таксі.

Таким чином, Дніпродзержинськ стане не лише

крупним промисловим вузлом, але й одним з красивіших міст Радянської України.

Трудящі індустріального Дніпродзержинська своєю невтомною працею день у день збільшують випуск промислової продукції для потреб народного господарства, сприяючи дальшому зміцненню економічної і оборонної могутності Батьківщини, успішному здійсненню величного плану будівництва комунізму в СРСР.

Кам'янська ЦМБ ім. Т. Г. Шевчен

ВИЗНАЧНІ МІСЦЯ

Дніпродзержинська

Кам'янська ЦМБ ім. Т.Г. Шевченка

ПАМ'ЯТНИК ВОЛОДИМИРУ ІЛЛІЧУ ЛЕНІНУ (Площа ім. Леніна)

На центральній магістралі міста, в оточенні розкішної зелені бульварів, знаходиться найбільша в Дніпродзержинську площа — імені Володимира Ілліча Леніна. 6 листопада 1958 року, о 3-й годині дня, на цій площі відбулося урочисте відкриття пам'ятника В. І. Леніну — основоположнику Комуністичної партії і Радянської держави.

Пам'ятник складається з фігури кованої міді та монументального гранітного постаменту висотою 7,5 метра. Автори пам'ятника — уродженець Дніпродзержинська скульптор І. Г. Першудчев, скульптор С. І. Драковцева та архітектор Б. С. Мезенцев.

Постамент вирізьблений з рожевого граніту, видобутого в Токівському гранітному кар'єрі Апостолівського району Дніпропетровської області.

Іхати трамваями і автобусами всіх маршрутів.

Пам'ятник В. І. Леніну на площі ім. Леніна.

ОБЕЛІСК «ПРОМЕТЕЙ» — ПАМ'ЯТНИК ВІЧНОЇ СЛАВИ

Основна магістраль міста — проспект ім. Леніна, що досягає майже 100-метрової ширини, — пролягла на кілька кілометрів з півночі на південь. На всьому його протязі — широкий, зелений бульвар, прикрашений скульптурами, альтанками, квітковими клумбами. Вечорами сюди приходять тисячі жителів Дніпродзержинська відпочити. Особливо людно завжди біля величного пам'ятника вічної слави — обеліска «Прометей». Пам'ятник цей споруджено в південній частині бульвару на братській могилі.

Ідея спорудження пам'ятника виникла після закінчення громадянської війни. Належить вона дніпровським металургам, які вирішили таким чином ознаменувати героїчну боротьбу пролетарів Кам'янського проти царизму і капіталізму, віддати їм шану і славу на вічні часи. Благородний задум металургів втілював у життя архітектор Олексій Якович Сокіл.

...На квадратному п'єдесталі — висока гранітна колона. На вершині колони — горда постать людини, що тримає в одній руці розірвані кайдани, а в другій — факел негасимого вогню. В ногах героя — повержений пернатий хижак-орел. Висота пам'ятника — 23 метри. Фігуру людини і поверженого орла відлито було з чавуну в одному з цехів Дніпровського заводу.

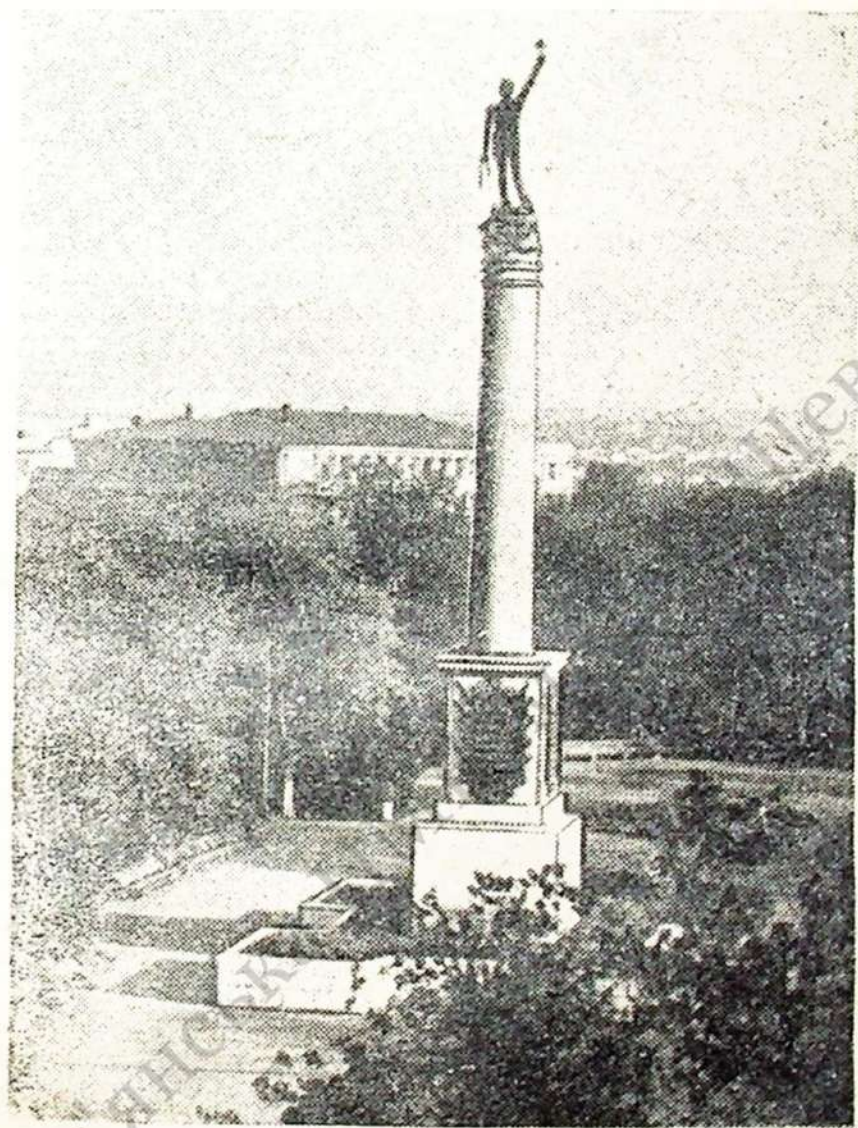
Пам'ятник вічної слави в Дніпродзержинську — другий в світі пам'ятник легендарному герою стародавньої грецької міфології — Прометею, носію світла і прогресу. Він символізує мужню і невтомну

боротьбу, яку вели робітники-дніпровці і все трудяще населення Кам'янського проти капіталістичного рабства, за світле майбутнє своєї Батьківщини, за щастя всього людства. Біля братської могили з пам'ятником завжди збиралися на першотравневу й жовтневу демонстрації трудящі міста. Обеліск «Прометей» став для них не тільки символом революційної доблесті, але й високого радянського патріотизму, безмежної відданості радянському народу, величній справі Комуністичної партії. Фашистські мракобіси не могли миритися з існуванням навіть чавунного Прометея. Пам'ятник був зруйнований, а братську могилу зрівняно з землею.

Та радянські патріоти не дали ворогові насміятися над пам'ятником. Скульптура Прометея, що впала з висоти, лишилась неушкодженою. Діждавшись ночі і ризикуючи життям, робітники вночі перенесли її в безпечне місце, сховали і таким чином врятували від цілковитого знищення.

Після визволення Дніпродзержинська в братській могилі героїв промадянської війни було поховано солдат і офіцерів Радянської Армії та останки підпільників-партизанів, закатованих гестапівцями. Після цього розпочалася і відбудова пам'ятника. Першого травня 1944 року нескорений Прометей знову піднявся над містом з вогнем Правди і Свободи в руці. Відбудова пам'ятника стала великим святом для всіх дніпродзержинців. На постаменті обеліску — славні імена похованих в братській могилі героїв:

старих більшовиків, учасників Великої Жовтневої соціалістичної революції та громадянської війни —

Обеліск «Прометей» — пам'ятник вічної слави — в сквері,
по проспекту ім. Леніна.

че

М. Арсенічева, А. Безпалова, І. Беседова, О. Губи, М. Заварихіна, С. Корчевського, Ф. Сирівця, В. Тигаренка, І. Харитоновна;

воїнів Радянської Армії, які загинули в боях за визволення Дніпродзержинська від німецько-фашистських загарбників у 1943 році — підполковника Є. Свердличенка, майора П. Калюжного, майора І. Попова, гвардії капітана В. Панфілова, гвардії старшого лейтенанта Г. Вігуса, старшого лейтенанта А. Топора, гвардії лейтенанта П. Низовкіна, молодшого лейтенанта А. Шестакова, гвардії старшого сержанта В. Корнюшина, гвардії рядового В. Ковтуна;

учасників міської підпільної організації КП(б)У В. Акимович, Ф. Бендер, А. Грушевського, Є. Дворняка, Є. Жицької, Гасан Карбагірова, П. Кириєнко, Є. Кириєнка, Й. Ляудіса, Н. Лисенка, Н. Піддубного, А. Ромашковського, П. Світальської, Л. Тарасової.

Іхати трамваями: №№ 1, 2, 3, 4.

БУДИНОК, ДЕ ПРАЦЮВАЛА В 1905 РОЦІ ПЕРША РАДА РОБІТНИЧИХ ДЕПУТАТІВ

В революцію 1905 року в Кам'янському, за прикладом інших промислових центрів, виник в листопаді орган революційної влади — Рада робітничих депутатів. Її очолив робітник — електрик Дніпровського металургійного заводу більшовик І. М. Беседов.

Рада розмістилась в будинку № 7 по нинішньому шостому провулку Заварихіна. Рада проіснувала 2 місяці. За цей час було створено збройну

охорону, обкладено податками заможні прошарки населення для надання допомоги нужденним та на інші потреби. На одному з засідань Ради був організований Бойовий страйковий комітет (БСК). Почав виходити бюлетень БСК. В ньому друкувалися постанови Ради робітничих депутатів, телеграми про революційні події в містах Росії, хроніка революційної боротьби робітників Кам'янського.

Крім бюлетеня друкувалися листівки та відозви. На засіданні від 13 грудня 1905 року Бойовий страйковий комітет ухвалив рішення про приєднання до загального всеросійського політичного страйку. «Цель забастовки, — сказано було в рішенні, — добитися немедленного созыва Учредительного собрания, избранного всем народом, без различия пола и национальности, всеобщим, равным, прямым и тайным голосованием».

В грудні 1905 року, коли місцеві робітники піднялися на збройну боротьбу, влада в Кам'янському фактично належала Раді робітничих депутатів. В цей період вона підтримувала тісні зв'язки з Радою Катеринослава, керувалась її вказівками.

Іхати трамваями і автобусами всіх маршрутів.

БУДИНОК, ДЕ ВІДБУВАЛИСЯ НЕЛЕГАЛЬНІ ПАРТІЙНІ ЗБОРИ БІЛЬШОВИКІВ

В період першої російської буржуазно-демократичної революції 1905—1907 років робітники Кам'янського являли собою активну політичну силу, один з бойових пролетарських загонів на Катеринославщині. Під керівництвом більшовиків дні-

провські металурги рішуче виступили проти царизму. В зв'язку з кривавими подіями 9 січня в місті відбулися нелегальні збори більшовиків. Вони проходили в будинку № 1 по Першому Свердловському провулку. Збори ухвалили тоді рішення розпочати страйк.

Будинок по проспекту Пеліна № 1.

Пізніше нелегальні збори соціал-демократичної організації проходили в цьому будинку неодноразово. Тут, зокрема, вирішувалися питання про маївку в 1905 році, про політичні демонстрації, про підтримку загального всеросійського політичного страйку, про підтримку III з'їзду РСДРП. В листопаді 1905 року збори більшовиків схвалили поста-

нову про створення Ради робітничих депутатів та БСК і висунули пропозицію рекомендувати І. М. Беседова головою Кам'янської Ради робітничих депутатів.

Іхати трамваями всіх маршрутів.

ТУТ БУЛА ПІДПІЛЬНА БІЛЬШОВИЦЬКА ДРУКАРНЯ

В будинку № 55 по Широкій вулиці в квартирі активного учасника Жовтневої революції О. К. Губи в 1916 році містилася підпільна друкарня більшовицької організації Кам'янського. Тут друкувались листівки, прокламації, в яких більшовики розкривали перед металургами Дніпровського заводу і селянами Кам'янського справжні причини їх тяжкого життя, правду про імперіалістичну війну, закликали до активної політичної боротьби проти поміщиків і капіталістів за вільне, щасливе життя.

Іхати трамваем № 1.

БУДИНОК № 6 ПО ВУЛИЦІ КІРОВА

В будинку № 6 по вулиці Кірова, де зараз міститься один з відділів виконкому Дніпродзержинської міської Ради депутатів трудящих, в 1914 році відбувалися нелегальні партійні збори більшовиків. Тут ухвалювались постанови про страйки, про інтернаціональну солідарність робітників, про розгортання боротьби проти світової імперіалістичної війни.

Виконуючи рішення партійних зборів, більшовики організували робітників на страйкову боротьбу.

Страйки оголошувались в липні 1915 року, в січні і в квітні 1916 року. Останній страйк був одним з найбільших на Катеринославщині за роки світової імперіалістичної війни. В ньому взяло участь до 7 тисяч робітників. Тривав цей страйк майже місяць.

З березня 1917 року по березень 1918 року в будинку працював міський комітет РКП(б). Вийшовши з підпілля, більшовицька група в складі 30—35 чоловік взяла курс на дальший розвиток революції. В ці дні був створений комітет РСДРП(б) на чолі з Михайлом Івановичем Арсенічевим. Більшовики Кам'янського енергійно викривали дрібнобуржуазну політику соціал-угодовських партій, завоювали на свій бік робітничі маси. В короткий час їм вдалося ізолювати меншовиків та есерів, мобілізувати робітників на боротьбу за перемогу влади Рад і встановлення диктатури пролетаріату.

З квітня по грудень 1918 року, в період австро-німецької окупації, в будинку № 6 містився підпільний міський комітет РКП(б). Більшовицькі керівники Арсенічев, Васильєв, Кас'янов, Потураєв, Ген, В. Слайковський, Лихоманов, Карасинський та інші пішли в підпілля. Почався новий етап боротьби міської партійної організації за визволення міста.

Іхати трамваями всіх маршрутів.

НА РОЗІ ПРОСПЕКТІВ ім. ЛЕНІНА ТА ім. ПЕЛІНА

В роки боротьби за встановлення Радянської влади у Кам'янському в будинку, що на розі проспектів ім. Леніна та ім. Пеліна, засідали Рада робітничих депутатів та революційний комітет.

13 березня 1917 року в Кам'янському була сформована Рада робітничих депутатів. Шляхом обману і демагогії меншовикам та есерам вдалося захопити в ній керівні пости, проте не надовго. Після повернення з заслання М. І. Арсенічева, А. О. Безпалова, О. К. Губи, Є. Я. Локтюхова, А. М. Лихоманова та інших авторитет більшовицької організації невпинно зростає, і робітничі маси ставлять вимогу: негайно переобрати депутатів Ради! На виборах, що проходили 12 липня 1917 року, більшість в Раді завоювали більшовики. З цього моменту роль і значення Ради, як органу революційної влади робітників, справжнього виразника і захисника їх інтересів, помітно зростає.

З перемогою Жовтневого повстання в Петрограді обставини змінилися і в Кам'янському. Тут на початку листопада 1917 року був створений військово-революційний комітет. До його складу увійшли більшовики Арсенічев, Лихоманов, Безпалов та інші. Більшовицька Рада і ревком скеровували всі зусилля трудящих на завоювання влади, і в грудні 1917 року це історичної ваги завдання було здійснене.

Після встановлення Радянської влади в Кам'янському Рада і ревком своїми постановами проводять в життя перші декрети Радянського уряду. Посилюється робітничий контроль над діяльністю адміністрації Дніпровського заводу. Для боротьби з безробіттям створено біржу праці, реорганізовані загони Червоної Гвардії. Селянська частина населення — біднота та середняки — наділені землею. Рада робітничих депутатів обрала виконавчий ко-

мітет. До складу його увійшли Арсенічев, Лихоманов, Сировець, Беседов та інші.

Іхати трамваями всіх маршрутів.

ПЕРША ЛЕГАЛЬНА МАЙОВКА

Після перемоги Лютневої революції трудящі Кам'янського вперше змогли відкрито відзначити Перше травня — день міжнародної солідарності трудящих всього світу. Це свято відзначено було за старим стилем — 18 квітня 1917 року.

Велика підготовча робота, проведена місцевими більшовиками напередодні свята, забезпечила масовість у травневій демонстрації. На Базарній площі (тепер сквер по проспекту ім. Леніна) зібралось понад десять тисяч чоловік. До демонстрації приєднались колони селян із сіл Романково, Тритузне, Карнаухівка та ін. На численних прапорах, лозунгах, транспарантах, які несли демонстранти, найрозповсюдженішими були заклики: «Геть війну!», «Вся влада Радам!».

Виступаючи на цьому мітингу, більшовики розповідали про героїчну боротьбу робітничого класу в країні під керівництвом партії більшовиків, роз'яснювали антинародну політику, яку проводять Тимчасовий уряд та угодовські партії меншовиків і есерів, закликали не довіряти Тимчасовому буржуазному урядові, боротися за перехід влади до рук Ради робітничих депутатів.

Тільки о четвертій годині дня закінчився масовий мітинг трудящих. Але вулиці селища до пізньої ночі

були заповнені людьми, які вперше вільно відзначили своє пролетарське свято.

Іхати трамваями всіх маршрутів.

ТУТ СТВОРЮВАЛИСЬ ЗАГОНИ ЧЕРВОНОЇ ГВАРДІЇ

За прикладом Петрограда, Москви і Катеринослава, після Лютневої буржуазно-демократичної революції 1917 року в Кам'янському були створені робітничі бойові дружини. Це були збройні сили нової влади — Ради робітничих депутатів. Через деякий час ці дружини реорганізувалися в загін Червоної Гвардії.

В Катеринославі постанова більшовицького комітету про формування Червоної Гвардії була ухвалена 29 квітня 1917 року. Відповідно до цієї постанови в травні-червні 1917 року робітничі бойові дружини і в Кам'янському почали реорганізуватися в червоногвардійський загін. Командиром цього загону було призначено робітника котельного цеху Дніпровського заводу А. О. Безпалова. До штабу Червоної Гвардії увійшли більшовики М. Арсенічев, А. Безпалов, А. Лихоманов, В. Тржасковський, безпартійний робітник В. Бутов та інші. Штаб підготував статут, за основу якого було взято статут Червоної Гвардії Катеринослава.

Запис у Червону Гвардію провадився в будинку, що стоїть на розі вулиць Карла Маркса та Червоногвардійської. Тут на подвір'ї будинку відбувалося і навчання червоногвардійців. Загін з кожним днем поповнювався бійцями, і наприкінці листопада 1917 року їх було в Кам'янському близько тисячі чоловік.

Значну допомогу в озброєнні кам'янських червоногвардійців надали робітники Брянського заводу (тепер завод імені Петровського в м. Дніпропетровську). Брянці виділили для відправки в Кам'янське 500 гвинтівок, а також револьвери і велику кількість боєприпасів.

Червона Гвардія Кам'янського під керівництвом більшовиків відіграла вирішальну роль в боротьбі з контрреволюцією, за встановлення Радянської влади. В ніч з 27 на 28 грудня в селищі були розгромлені і роззброєні гайдамацькі підрозділи. Червоногвардійці взяли під свою охорону Дніпровський металургійний завод, телефонну станцію, телеграф, пошту та інші важливі об'єкти.

Всі органи буржуазної влади були ліквідовані.

Ранок 28 грудня 1917 року трудящі Кам'янського зустріли перемогою Радянської влади в селищі.

Іхати автобусами: №№ 1, 2, 6.

КЛУБ РОБІТНИЧОЇ МОЛОДІ

В кінці 1917 року в будинку по вулиці Арсенічева № 2 відбулись перші збори молоді Кам'янського. На зборах були присутні М. Арсенічев, Г. Шевченко, Г. Слайковська, М. Станкевич, А. Левін та інші.

З доповіддю про завдання молоді виступив Михайло Арсенічев. Збори обрали правління молодіжного клубу. Клуб фактично став першою організацією робітничої молоді в Кам'янському. Члени клубу проводили культурно-освітню роботу: читали газети, літературу, розповсюджували відозви і листівки.

На початку 1919 року за постановою партійного комітету клуб був перейменований у Спілку робітничої молоді імені Я. М. Свердлова. Це була молодіжна організація, яка цілком і повністю стояла на більшовицьких позиціях, підтримувала політику більшовиків, боролась за неї.

З перших днів заснування Спілка підтримувала тісний зв'язок з Радою робітничих депутатів. В Раді Спілка мала свого постійного представника. Багато членів Спілки в березні 1918 року вступили до лав Червоної Армії і виступали на захист завоювань Великого Жовтня.

Спілка робітничої молоді поклала початок нинішній багатотисячній бойовій комсомольській організації Дніпродзержинська.

Іхати трамваями всіх маршрутів.

СТАНЦІЯ БАГЛІЙ

В період боротьби за владу Рад в Кам'янському в листопаді 1917 року робітники Катеринослава надіслали на станцію Запоріжжя (тепер станція носить ім'я видатного більшовика Миколи Гавриловича Баглія) зброю для утвореного кам'янського загону Червоної Гвардії.

В квітні 1918 року на станції точилися жорстокі бої з австро-німецькими окупантами. В травні 1919 року тут в боях з григор'євськими бандитами смертю хоробрих загинули вісімнадцять бійців Червоної Армії. Біля вокзалу в пам'ять героїв встановлено обеліск.

БУДИНОК, ДЕ МІСТИВСЯ МІСЬКИЙ ПІДПІЛЬНИЙ КОМІТЕТ

У будинку № 61 по вулиці Садовій під час денікінської навали містився підпільний комітет РКП(б) в складі І. Васильєва, А. Клочка, І. Шевченка, І. Карасинського, П. Панадченка та інших.

Підпільники розгорнули значну роботу серед широких верств населення по організації боротьби з біловардійцями. Були створені партизанські загони в прилеглих до міста селах. Між підпільним комітетом і партизанами, зокрема загonom Лантуха, підтримувався постійний зв'язок. Більшовики допомагали партизанам продуктами харчування, фуражем, зброєю, передавали їм відомості про розташування денікінських банд, друкували і розповсюджували відозви, листівки, газети. Матеріальну допомогу надавав підпільний комітет і сім'ям червоноармійців, які боролися на фронті проти денікінців.

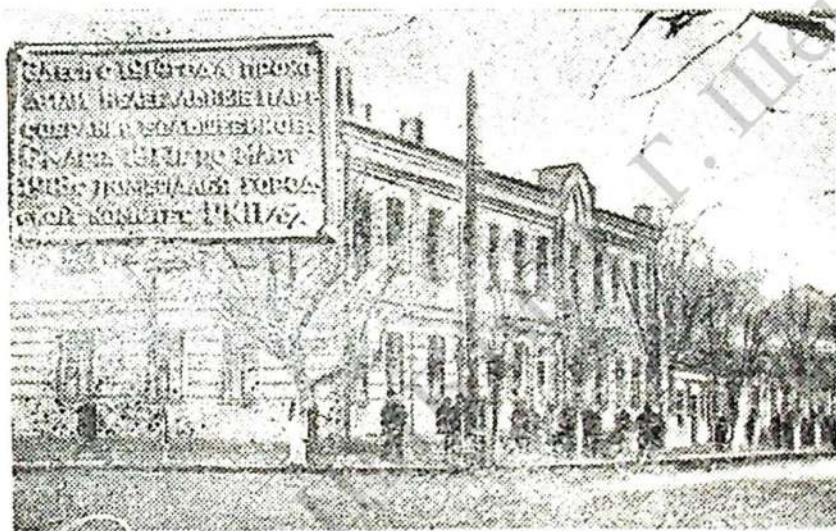
Підпільний комітет багато зробив для наближення перемоги над білими бандитами. З січня 1920 року Кам'янське знову стає радянським.

ПАРТИЗАНСЬКИЙ ШТАБ

В одноповерховому будинку № 5, в тихому Шостому провулку Заварихіна, в роки Великої Вітчизняної війни знаходився штаб партизанів Дніпро-Дзержинська. На чолі штабу стояли А. Грушевський, І. Матина, П. Полторацький і П. Кириєнко. Спрямував усю діяльність штабу підпільний міський КП(б) України.

Партизани зривали спроби гітлерівців пустити окремі цехи заводу імені Дзержинського, відновити роботу державної районної електростанції.

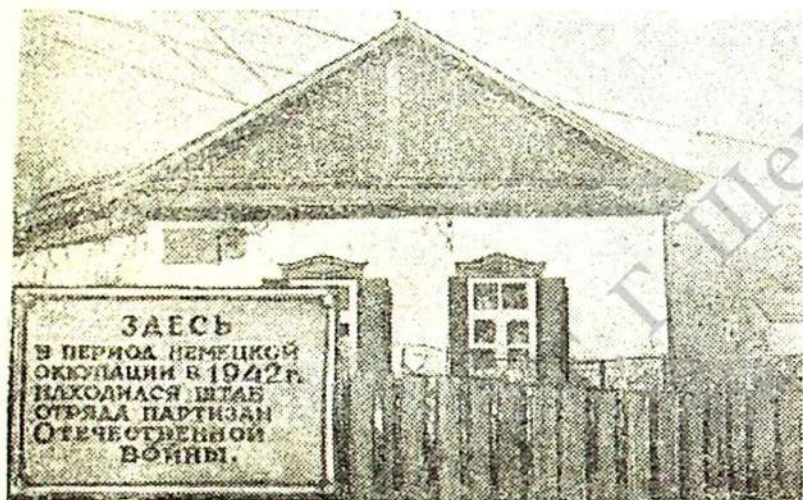
В січні 1943 року в партизанських групах, що оперували в місті, налічувалось до 100 бійців. Партизани раз у раз руйнували шляхи, зривали телефонно-телеграфний зв'язок, переховували десятки солдат та офіцерів Радянської Армії, визволених з полону.

Будинок по вулиці Кірова № 6.

Влітку 1943 року А. Грушевський, Ф. Бендер, Г. Карбагіров, Й. Ляудіс та П. Кириєнко, в будинку якого містився штаб, і ще кілька партизанів потрапили до рук ворога і були розстріляні.

25 жовтня 1943 року доблесні війська Радянської Армії назавжди визволили Дніпродзержинськ.
Іхати трамваями і автобусами всіх маршрутів.

Будинок № 5 по Шостому провулку Заварихіна.

КОНСПІРАТИВНА КВАРТИРА КОМСОМОЛЬЦІВ-ПІДПІЛЬНИКІВ

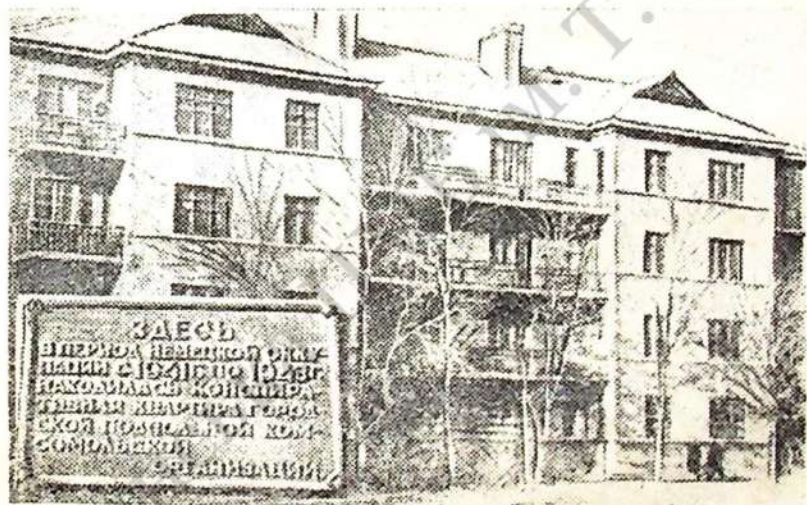
В роки Великої Вітчизняної війни молодь Дніпродзержинська вписала ще одну сторінку в свою героїчну історію. Незабаром після окупації міста німецько-фашистськими загарбниками, за рішенням підпільного міськкому КП(б) України було скликано перші конспіративні збори комсомольців.

Вони відбулися в підвалі будинку № 7 по вулиці Губи, поряд з головною конторою заводу імені Держинського. Збори обрали комітет в складі: тт. Жирового, Страшнова, Капліна, Лук'янової.

Комсомольці-підпільники таємно розповсюджували листівки, відозви, в яких закликали трудящих до боротьби з ворогом, збирали цінні відомості про розташування військових частин та їх складів, організовували втечі полонених офіцерів і солдат Радянської Армії.

Влітку 1943 року 28 юних патріотів потрапили до рук гестапівців і загинули у фашистській катівні.

Іхати трамваями всіх маршрутів.

Будинок № 7 по вулиці Губи.

СЛАВНІ ІМЕНА

Кам'янська ЦМБ ім. Т.Г.Шев

АРСЕНІЧЕВ МИХАЙЛО ІВАНОВИЧ

(1894—1919)

Серед більшовиків-ленінців, які не шкодуючи сил і енергії, повсякденно ризикуючи життям, вели революційну роботу серед металургів Дніпровського заводу, одним з перших слід назвати Михайла Івановича Арсенічева.

Народився Михайло Арсенічев у 1894 році в сім'ї потомственного робітника Івана Андрійовича Арсенічева. Мріючи про те, щоб сина «вивести в люди», батько влаштував його в заводське училище. Робітникові вчити своїх дітей в ті часи було дуже важко. Через матеріальні нестатки Михайло змушений був залишити навчання і 14-річним хлопцем влаштуватися в котельний цех Дніпровського металургійного заводу робітником.

Вже в 1912 році вісімнадцятирічним юнаком Михайло Арсенічев стає членом більшовицької партії. Невичерпна енергія, нестримне прагнення до актив-

ної діяльності, готовність завжди чітко, швидко виконувати найскладніші доручення партії висунули молодого більшовика в число активістів. Він допомагає редагувати листівки, друкувати і поширювати їх серед металургів, веде агітаційну роботу серед котельників, згуртовує найбільш свідому молодь.

Активна політична діяльність Михайла Арсенічева привернула увагу поліції. Над ним нависає загроза арешту. За рішенням партійної організації Арсенічев виїжджає до Петербурга. Але тут йому працювати довелося недовго. Пройшовши хорошу школу революційної боротьби під керівництвом російських братів — пітерських революціонерів, Арсенічев, за вказівкою партійної організації, знову повертається на Україну, в Кам'янське, і включається в революційну боротьбу.

Під час квітневого страйку 1916 року, яким керувала більшовицька організація, Арсенічев виступає з полум'яними промовами перед робітниками. Розповідаючи про організовану боротьбу пітерських пролетарів, він закликає металургів стійко триматись, мужньо захищати свої класові інтереси.

В Катеринославі поліції вдалося заарештувати Арсенічева. Він був засуджений і відправлений у далеке сибірське заслання.

Після Лютневої революції Арсенічев приїжджає з Сибіру до Петрограду і потрапляє в центр революційних подій. За вказівкою Петроградського комітету партії йому доводиться повертатися вдруге до кам'янських металургів. Тут він очолює більшовицьку організацію Дніпровського заводу. Було це в знаменні дні, коли більшовицька партія взяла курс на перемогу соціалістичної революції. Пар-

тійна організація Кам'янського зростала за рахунок кращої частини робітників. В цьому велику роль відіграв Арсенічев. Промови його були завжди щирі, правдиві, запальні. Будучи здібним організатором, добре теоретично підготовленим і міцно зв'язаним з робітничими масами, Арсенічев у полемічних виступах вщент розбивав позиції опортуністів, викриваючи їх як прислужників класового ворога. Особливо багато уваги приділяв він роботі серед робітничої молоді. До 2—3 годин ночі просиджував Михайло Іванович з молодими робітниками, розповідаючи їм про партію більшовиків, про революційний рух на Заході і в Росії, про прекрасне соціалістичне майбутнє.

Робітники Кам'янського під керівництвом більшовиків багато разів зі зброєю в руках виступали проти гайдамаків, юнкерів, білокозаків та інших ворогів революції. В цій боротьбі активну участь брав Михайло Арсенічев. Коли в 1919 році денікінці наближались до Катеринослава, з бійцями одного з робітничих батальйонів на фронт відправився і Михайло Арсенічев. В бою з набагато переважними силами денікінців поблизу станції Синельниково загін зазнав поразки. Залишившись в тилу у ворога, Арсенічев зв'язується з партійною організацією і розгортає активну підпільну діяльність. 15 липня 1919 року, виконуючи завдання губкому партії, Арсенічев потрапив до рук денікінців, і вороги обірвали життя полум'яному більшовику-ленінцю, бойовому керівникові кам'янських металургів. Його ім'я присвоєно Дніпродзержинському металургійному заводу-втузу, а також вулицям в Дніпродзержинську і в Дніпропетровську.

АВЕРІН ВАСИЛЬ КУЗЬМИЧ

(1884—1945)

Василь Кузьмич Аверін — визначний діяч революційного руху на Катеринославщині, активний борець за перемогу Великої Жовтневої соціалістичної революції, один з видатних радянських господарських працівників у роки перемоги Радянської влади.

Членом більшовицької партії В. К. Аверін став ще в 1903 році, незабаром після II з'їзду РСДРП. В роки першої російської буржуазно-демократичної революції був активним учасником революційних боїв. В тяжкі роки столипінської реакції, залишаючись вірним лєнінцем, не припиняв боротьби проти меншовиків-ліквідаторів. Пізніше, в роки нового революційного піднесення, працював в одній з тодішніх легальних робітничих організацій — страховій больничній касі. Ці каси, як відомо, більшовики використовували тоді для зміцнення своїх зв'язків з робітничими масами. За короткий час В. К. Аверін став визначним більшовицьким діячем страхового руху на Катеринославщині. Робітники Брянського заводу, на якому він в ті роки працював, обрали його заступником голови правління заводської лікарняної каси.

В серпні 1914 року був заарештований поліцією, але за відсутністю доказів звільнений з-під арешту. Влаштуватися на роботу в Катеринославі Аверіну більше не вдалося, і Катеринославський більшовицький комітет вирішує направити його на роботу в Кам'янське.

Восени 1914 року В. К. Аверін прибуває в Кам'янське. За допомогою місцевих більшовиків він влаштовується працювати технічним працівником в лікарняній касі Дніпровського заводу. Включившись в роботу місцевої більшовицької організації, Василь Кузьмич стає одним з її керівників. Як послідовний захисник прав робітників, він за короткий час стає популярною людиною серед робітників. Ганьною весною 1915 року Аверін був введений до складу знов сформованого Катеринославського більшовицького комітету як представник від Кам'янського. Меншовики і есери, побоюючись росту популярності Аверіна, добиваються усунення його з больничної каси, і він влаштовується рядовим робітником в одному з прокатних цехів Дніпровського заводу. В цей час Аверін виконував важливе доручення більшовицького агітатора, закликаючи маси до боротьби проти війни і царизму.

Після масових арештів, що відбулися серед катеринославських робітників, В. К. Аверіна відкликано було на роботу в губернський центр. Працюючи на заводі «Ланге» в Амур-Нижньодніпровську, він як член більшовицького комітету виконує важливі партійні доручення. Своїх зв'язків з робітничим колективом Дніпровського заводу не пориває, допомагає дніпровцям порадами і вказівками. Його рекомендації по розгортанню боротьби проти меншовиків-ліквідаторів на захист інтересів робітників відіграли визначну роль в житті місцевої більшовицької організації.

Тільки арешт в червні 1915 року і наступне заслання в Сибір перервали зв'язок В. К. Аверіна з передовими робітниками Дніпровського металур-

гійного заводу. Ці зв'язки було відновлено вже після перемоги Лютневої революції, коли В. К. Аверін знову повернувся до Катеринослава і зайняв тут керівні посади в партійному і державному радянському апараті.

БАРДІН ІВАН ПАВЛОВИЧ

(1883—1960)

Після перемоги Великої Жовтневої соціалістичної революції краща частина інтелігенції Росії без вагань переходить на бік Радянської влади. Серед тих, хто беззаперечно прийняв Радянську владу, був і талановитий російський інженер-металург Іван Павлович Бардін.

З переходом країни на мирний труд, радянська держава доручає І. П. Бардіну відповідальні ділянки роботи по відбудові і технічній реконструкції металургійних підприємств південного промислового району. Зокрема, на протязі 1926—1929 рр. він був головним інженером металургійного заводу ім. Дзержинського в Кам'янському.

На цьому відповідальному посту Бардін широко розкриває свій творчий талант і організаторські здібності. За його проектами завершено будівництво і модернізацію доменної печі № 6, здійснено ряд новаторських пропозицій по реконструкції сталеплавильних цехів. Багато уваги Іван Павлович приділяв справі підготовки кадрів кваліфікованих робітників. Він виступав перед ними з лекціями і доповідями, передаючи їм свій багатий досвід, знання і цим завойовував велику популярність серед робітників. За наполяганням Бардіна в Кам'ян-

ському створено металургійний технікум, який згодом реорганізовано було в металургійний інститут.

Коли країна приступила до здійснення першої п'ятирічки, талановитий інженер і досвідчений організатор має Бардін призначається керівником будівництва Кузнецького металургійного комбінату, а згодом обирається дійсним членом Академії наук СРСР. В наступні роки він працює на керівних посадах в Академії наук СРСР і Міністерстві чорної металургії. Останні роки І. П. Бардін був віце-президентом Академії наук СРСР.

Радянський народ високо оцінив патріотичні зусилля видатного вченого-металурга. Іван Павлович Бардін двічі був удостоєний Сталінської премії. Уряд присвоїв йому високе звання Героя Соціалістичної Праці.

БЕСЕДОВ ІСААК МАЛАХОВИЧ (1870—1925)

Кінець XIX і початок XX століття в історичному розвитку Росії характеризуються тим, що робітничий і соціал-демократичний рух все більше охоплював околиці країни, в тому числі і Білорусію. В Мінську, Могильові та інших містах створюються соціал-демократичні організації, проходять страйки.

Серед учасників революційної боротьби в Могильові уже в цей час відзначився своєю активністю молодий робітник Ісаак Малахович Беседов. Прибувши до Могильова з містечка Старий Бихов, він незабаром стає членом соціал-демократичної організації. За її дорученням веде агітаційну роботу серед робітників і ремісників, розповсюджує про-

кламації, виступає на нелегальних робітничих зборах. Про це стає відомо поліції, яка починає переслідування молодого революціонера. Рятуючись від арешту, І. М. Беседов на початку 1904 року переїжджає в Кам'янське і влаштовується тут електриком на Дніпровському металургійному заводі.

Як політично зрілий агітатор і досвідчений організатор мас, Беседов швидко стає популярним в робітничому середовищі. Висока теоретична підготовка, ленінська принциповість в боротьбі проти ворогів робітничого класу обумовили той факт, що Беседов незабаром очолює Кам'янську соціал-демократичну організацію.

...Незабутній 1905 рік. З головою поринає в революційні події більшовик Беседов. Уже в лютому він очолює страйковий комітет на Дніпровському заводі. Пізніше, за дорученням партійної організації, стає керівником першої в Кам'янському Ради робітничих депутатів і входить до складу Бойового страйкового комітету (БСК).

За активну участь в революційній боротьбі Беседов двічі заарештовувався — в 1906 і в 1912 роках. По виході з тюрми він відновлював свої підпільні зв'язки і знову поринав у революційну боротьбу. Обраний на VI (Празькій) конференції Ленінський Центральний Комітет партії через Беседова підтримував зв'язок з більшовицькою організацією Кам'янського.

В 1915 і 1916 роках І. М. Беседов бере активну участь у підготовці і проведенні масових страйків на заводі, виступає як уповноважений від колективу робітників перед капіталістами — представниками Дніпровського металургійного товариства.

За це його увільняють з заводу з «вовчим білетом», а потім ув'язнюють.

Після Лютневої революції Беседов повертається з тюрми на завод. Він виступає з промовами на численних мітингах у так званій Народній аудиторії, бере активну участь у створенні загону Червоної Гвардії. Після встановлення Радянської влади Беседова призначають начальником народної міліції. Пізніше — бере участь у боях проти кайзерівських німецьких окупантів та білогвардійських банд Денікіна.

Кінчилась громадянська війна. Більшовика Беседова обирають головою міської Ради робітничих, селянських та червоноармійських депутатів у Кам'янському. Згодом він працює деякий час директором Дніпровського заводу, а пізніше очолює сільськогосподарську кооперацію Катеринославської губернії.

Арешти, тюрми, напружена праця підірвали здоров'я полум'яного революціонера. В 1925 році І. М. Беседов помер.

Іменем більшовика Беседова названо одну з найкращих вулиць Дніпродзержинська.

БЕЗПАЛОВ АНДРІЙ ОЛЕКСІЙОВИЧ

(1889—1920)

На очах у Андрія Безпалова, хлопця з робітничого селища Кайдаки (колишня околиця Дніпропетровська), відбувалися знаменні події. Він не тільки бачив могутні демонстрації катеринославських пролетарів у 1905 році, але й сам брав у них участь.

Це була велика школа випробувань, в якій гарту-

вався характер молодого робітника, вироблявся революційний світогляд, зміцнювалися віра і впевненість в перемозі пролетаріату.

Після революції 1905 року Безпалов довго шукає роботи, але йому скрізь відмовляють. Тільки в 1910 році йому вдається влаштуватися в котельне відділення Дніпровського заводу у Кам'янському. В 1914 році Андрій Олексійович Безпалов стає членом Кам'янської організації Російської соціал-демократичної робітничої партії (більшовиків). Молодий більшовик бере активну участь у створенні больничної каси, проводить серед робітників агітацію проти імперіалістичної війни.

Після Лютневої революції Безпалов стає одним з організаторів загону Червоної Гвардії — збройних сил місцевої Ради робітничих депутатів. Багато сил віддає Андрій Олексійович Безпалов, щоб дістати зброю, організувати військову підготовку загону. На загальних зборах червоногвардійці одностайно обирають його своїм командиром. Під керівництвом Безпалова загін кам'янських металургів-червоногвардійців завдає нищівного удару по великому з'єднанню гайдамаків під с. Троїцьким. Пізніше загін бере участь у боях проти юнкерів під Єлисаветградом (тепер Кіровоград). З боями проти переважаючих сил німецьких окупантів він відходить аж до Таганрога. Під Царициним (тепер Сталінград) кам'янчани вливаються у регулярні частини Червоної Армії, а командир загону. Андрій Олексійович Безпалов призначається командиром батальйону. В запеклому бою з денікінцями під містом Брянськом Безпалов був удруге тяжко поранений і незабаром помер.

Трудящі Дніпродзержинська свята шанують пам'ять славного сина Комуністичної партії, активно борця за владу Рад — Андрія Олексійовича Безпалова.

ВАСИЛЬЄВ ІВАН ВАСИЛЬОВИЧ

Іван Васильович Васильєв народився в сім'ї робітника в Кам'янському. В 1912 році поступив на Дніпровський завод, де працював батько. Виконував обов'язки «хлопчика», мастильника, а потім машиніста електричного крана в мартенівському цеху. В 1916 році вступив у ряди РСДРП (більшовиків).

З перших днів Лютневої буржуазно-демократичної революції Іван Васильович бере активну участь в розповсюдженні більшовицької преси — газет «Правда» і «Звезда», в організації Червоної Гвардії в Кам'янському. У складі Кам'янського загону Червоної Гвардії він бере участь у боях проти гайдамаків та німецьких кайзерівських окупантів. Під час окупації І. В. Васильєв очолює підпільний комітет партії в Кам'янському. По виході з підпілля стає слухачем Катеринославської губернської партійної школи, яку закінчив у 1919 році. Деякий час був секретарем Кам'янської районної партійної організації. В лютому 1920 року він уже в рядах Червоної Армії, як боєць 32 стрілецького полку бере участь в боях проти білополяків.

Після демобілізації з армії, з червня 1921 року по 1943 рік, тов. Васильєв працює на керівній партійній і господарській роботі. З 1943 по 1945 рік —

на фронтах Вітчизняної війни. З жовтня 1945 року І. В. Васильєв знову на господарській роботі.

Нині Іван Васильович — персональний пенсіонер, активний громадський працівник, проживає в Дніпродзержинську.

ГОПНЕР СЕРАФИМА ІЛЛІВНА

Активний учасник революційної боротьби проти царизму і капіталізму, член КПРС з 1903 року, відомий радянський вчений-історик С. І. Гопнер багато років працювала і боролась безпосередньо на Катеринославщині. Як член Катеринославського більшовицького комітету і депутат Ради робітничих депутатів, вона брала активну участь в революційній боротьбі, була одним з організаторів і першим редактором більшовицької газети «Звезда», виконувала інші важливі доручення партії. В цей час Серафима Іллівна неодноразово бувала в Кам'янському, підтримувала тісний зв'язок з місцевою більшовицькою організацією і робітниками Дніпровського металургійного заводу.

Більшовики Катеринославщини обрали С. І. Гопнер делегатом VII (Квітневої) Всеросійської конференції РСДРП(б). Після повернення з Петрограда вона виступає в ряді організацій з доповіддю про результати роботи конференції і завдання місцевих партійних організацій. З такою доповіддю Серафима Іллівна на початку травня виступила і в партійній організації Кам'янського. Доповідач ясно і зрозуміло виклала рішення більшовицької партійної конференції, роз'яснила зміст останніх виступів В. І. Леніна, відмітивши, зокрема, історичне зна-

чення його Квітневих тез. Виходячи з лєнінських настанов і рішень Квітневої конференції, Гопнер особливо підкреслила тоді вказівку партії про те, що війна залишається імперіалістичною, що покінчити з нею можна тільки передавши всю повноту влади до рук Рад робітничих, селянських і солдатських депутатів.

Одержавши вичерпну інформацію в доповіді С. І. Гопнер, більшовики Кам'янського гаряче схвалили Квітневі тези В. І. Леніна і рішення Квітневої конференції більшовицької партії. Обраний на зборах новий склад партійного комітету відразу ж розгорнув кипучу діяльність по мобілізації мас на дальший розвиток революції, на здійснення соціалістичних перетворень в країні.

Нині Серафима Іллівна Гопнер — персональний пенсіонер, живе у Москві. Указом Президії Верховної Ради СРСР від 8 березня 1960 року їй присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці.

ЗАВАРИХІН МИКОЛА ІВАНОВИЧ

(1906—1926)

Молоді міста Дніпродзержинська добре відоме ім'я Миколи Івановича Заварихіна. Син потомственного металурга Микола Заварихін народився в 1906 році в м. Катеринославі. Після закінчення громадянської війни разом з батьком пішов працювати на Брянський завод (тепер — ім. Петровського). Здібного енергійного молодого робітника уже в 1923 році обирають членом Кайдацького бюро юнкорів, а трохи згодом він, по путівці комсомолу,

переїжджає на роботу в Кам'янське. Тут саме розгорталася робота по відбудові Дніпровського металургійного заводу.

На заводі Микола Заварихін працює в електричному цеху, бере участь в промадському житті колективу. Як активного робкора газети «Звезда» його обирають редактором заводської газети. В 1926 році заводський комітет комсомолу і партійна організація командирують Миколу Заварихіна секретарем комсомольського осередку села Аули. Він згуртовує навколо осередку передову селянську молодь, організує рішучу боротьбу з куркулями, завідує сільбудом, випускає бойову стінну газету.

Люту ненависть затаїли класові вороги на селі проти молодого більшовика. 23 листопада 1926 року о 9-й годині вечора, коли Микола Заварихін виступав у клубі з полум'яною промовою перед комсомольцями і молоддю села, закликаючи їх нещадно боротися з куркульством та іншими недобитками контрреволюції, куля лютого ворога обірвала життя молодого комуніста.

Світлим ім'ям Миколи Заварихіна в Дніпродзержинську названо вулиці та інші пам'ятні місця міста.

ГУБА ОЛЕКСІЙ КУЗЬМИЧ (1896—1934)

Олексій Кузьмич Губа народився 6 жовтня 1896 року в Кам'янському, в сім'ї селянина. До 1912 року вчився, жив у батьків. У 1912 році поступив на Дніпровський завод в електричний цех. Працював учнем, а потім електромонтером.

В цеху Губа зближується з більшовниками Беседовим та іншими, які залучають молодого робітника до революційної роботи. В 1915 році він стає членом Кам'янської більшовицької організації, під керівництвом якої веде підпільну роботу серед робітників.

Під час страйку 1916 року робітники електричного цеху обирають Олексія Кузьмича своїм уповноваженим. За це поліція, як неблагонадійного, заарештовує його і відправляє на фронт. Тут він веде агітацію серед солдатів. Як активного революціонера-більшовика солдати обирають його після Лютневої революції членом полкового комітету. Пізніше О. К. Губа стає організатором червоногвардійського загону з колишніх фронтовиків і разом з ним бере участь у боях проти німецьких загарбників, що окупували Україну; був поранений.

Після виходу з госпіталю О. К. Губа деякий час працює головою районної Ради в Москві. Звідси був відряджений на фронт, де дістав призначення комісаром одного з полків 14-ї армії, що воювала проти білопвардійців.

З завершенням розгрому Денікіна О. К. Губа повертається в Кам'янське. Тут його обирають до складу Кам'янської Ради і призначають начальником міліції та заступником начальника ЧК (Надзвичайна комісія по боротьбі з бандитизмом і контрреволюцією).

В 1921 році на з'їзді Рад Олексія Кузьмича обирають головою Катеринославського повітового виконавчого комітету. На цій посаді він працює до 1923 року. З 1923 по 1930 рік вчиться на робітфаці.

а потім в Дніпропетровському гірничому інституті ім. Артема. По закінченні ДГІ повертається на завод ім. Дзержинського, де працює начальником проектного відділу.

Помер Олексій Кузьмич Губа в 1934 році. Його іменем названо одну з вулиць м. Дніпродзержинська.

ЛИХОМАНОВ АНДРІЙ МАТВІЙОВИЧ (1893—1927)

Робітник доменного цеху Дніпровського металургійного заводу Андрій Матвійович Лихоманов вступив у ряди більшовицької організації в роки нового революційного піднесення в країні. Ще до початку першої світової війни обирався членом партійного комітету. В роки війни партійна організація доручила йому розгорнути агітаційну роботу серед військовополонених, що знаходилися в Кам'янському. За доносом шликів у 1915 році поліція його заарештовує і військовий суд засуджує на поселення в Сибір.

В травні 1917 року Лихоманов повертається в Кам'янське. Деякий час працює головою правління профспілки металістів Дніпровського заводу. Його обирають членом партійного комітету заводу, а пізніше депутатом Ради робітничих депутатів. На початку листопада Лихоманов як член ревкому призначається військово-революційним комісаром міста.

Коли в 1918 році в Кам'янське вступили німецькі окупанти, Лихоманов за завданням партійної організації, як член партійного комітету, працює в підпіллі. В роки громадянської війни він зі зброєю

в руках захищає молоду Радянську Батьківщину, а в період мирного будівництва займає ряд керівних посад в радянському і адміністративному апараті. Помер Лихоманов у 1927 році.

ЛОКТЮХОВ ЄВДОКИМ ЯКОВИЧ

(1879—1936)

Активний учасник першої російської революції в Катеринославі, член РСДРП з 1910 року. Кілька раз піддавався репресіям з боку царських властей і в 1914 році змушений був переїхати в Кам'янське. Тут він працював сталеваром в новомартенівському цеху. В 1915—1916 роках брав активну участь в страйковій боротьбі. Під час квітневого страйку 1916 р., як члена страйкового комітету, поліція заарештовує Локтюхова. За рішенням суду його відправляють у Сибір, а потім віддають у солдати.

Повернувся Євдоким Якович в Кам'янське тільки після перемоги Лютневої революції. Його обирають тут членом партійного комітету, депутатом Ради і членом виконкому Ради.

В роки кайзерівської окупації і громадянської війни Локтюхов зі зброєю в руках захищав революційні здобутки народу. А коли закінчилася громадянська війна, займає ряд керівних посад в системі чорної металургії в Дніпропетровську, Кузнецьку і Москві. З досягненням похилого віку йому призначено було персональну пенсію.

Помер Локтюхов у 1936 році.

НОВІКОВ МИКОЛА ПАВЛОВИЧ

(1898—1918)

П'ятнадцятирічним хлопцем прийшов Микола Новіков у мартенівський цех Дніпровського заводу в Кам'янському. Робітникам відразу сподобався кмітливий «хлопчик на кришках». Поступово юнак зближується з більшовиками Локтюховим і Сімкіним. Нові друзі почали регулярно давати Миколі нелегальну літературу. Незабаром Микола Новіков уже сам починає розповсюджувати прокламації, а в 1915 році стає членом РСДРП (більшовиків).

Енергійний молодий більшовик розгортає значну революційну роботу серед мартенівців Дніпровського заводу. Він бере діяльну участь в організації та проведенні відомого страйку кам'янських металургів у квітні 1916 року. За це потрапляє у «чорні списки». Його звільняють з заводу.

З перших днів Лютневої революції Новіков знову на заводі. Разом з іншими більшовиками роз'яснює робітникам ленінську лінію в революції, веде активну боротьбу з меншовиками і есерами за завоювання мас. Разом з Арсенічевим очолює парт-організацію заводу.

З перших днів створення загону Червоної Гвардії Новіков не тільки сам вступає у загін, але залучає до нього багато інших робітників. Пізніше він бере участь у боях з білокозаками, гайдамаками. В одному з цих боїв під Єлисаветградом (тепер Кіровоград) молодий більшовик, вихованець кам'янських металургів, загинув.

ОРДЖОНІКІДЗЕ ГРИГОРІЙ КОСТЯНТИНОВИЧ
(1886—1937)

Незважаючи на жорстокі удари самодержавства в роки реакції, більшовики-ленінці вели невтомну роботу по збереженню і зміцненню нелегальних партійних організацій. Перемагаючи опортунізм меншовиків-ліквідаторів та інших антипартійних елементів, більшовицька партія настійно готувала скликання VI Всеросійської партійної конференції. Одним з агентів партії по підготовці конференції був Григорій Костянтинівич Орджонікідзе. Влітку 1911 року Григорій Костянтинівич відвідує партійні організації багатьох міст країни. В Катеринославі він знайомиться зі станом справ в місцевій соціал-демократичній організації.

На одній з нарад представників низових партійних організацій Катеринослащини Орджонікідзе познайомився з уповноваженим соціал-демократичної організації Кам'янського. Він мав з ним тривалу бесіду — цікавився роботою місцевої партійної організації, радив, як організувати боротьбу проти меншовиків-ліквідаторів.

В Кам'янському на металургійному заводі Г. К. Орджонікідзе вперше побував у 1930 році. В цей час тут широким фронтом розгорталися роботи по реконструкції і дальшому розширенню підприємства. Ознайомившись з ходом робіт, він дав цінні вказівки про шляхи збільшення виробництва металу на заводі, про поліпшення умов праці і побуту робітників.

В 1934 році, відвідуючи промислові центри Півдня, Г. К. Орджонікідзе прибув і в Кам'янське.

Нарком побував на кількох підприємствах міста, але найбільше цікавився роботою заводу імені Держинського. Тут в цехах він мав тривалі розмови з робітниками, інженерами, виявляв можливості і потреби заводу, цікавився розстановкою кадрів, на місці вирішував питання постачання сировиною і паливом.

Кадрові працівники підприємств Дніпродзержинська з вдячністю згадують про дні перебування в місті визначного діяча Комуністичної партії і Радянської держави Г. К. Орджонікідзе.

ПЕЛІН ГРИГОРІЙ ПЕТРОВИЧ

(1881—1919)

1905 рік. В країні все більшого розмаху набувають революційні події. Неспокійно стає і на Чорноморському флоті. І ось команда одного з кораблів — броненосця «Потьомкін» — піднімає прапор революції. Всією душею з повсталими моряками був і молодий водолаз крейсера «Три святителя» Григорій Пелін, для якого ці дні стали початком біографії революціонера.

Після поразки революції Григорій Пелін приїжджає до Кам'янського.

Працюючи зварником в залізопрокатному цеху Дніпровського заводу, з властивою йому прямою Пелін розповідає товаришам по цеху правду про революційні події на Чорноморському флоті, сміливо захищає інтереси робітників. Під час страйків 1915—1916 років робітники цеху виявляють йому велике довір'я — обирають своїм уповноваженим для переговорів з адміністрацією заводу.

З перших днів Лютневої революції 1917 року — Григорій Пелін на боці більшовиків. Залізопрокатники спочатку обирають його старостою цеху, а пізніше весь колектив Дніпровського заводу — головою заводського комітету. Керований більшовиком Г. П. Пеліним, комітет розгортає активну діяльність. Він примушує директора заводу запровадити 8-годинний робочий день, обладнати електричним освітленням колишню земську лікарню, організує допомогу інвалідам війни, вдовам і сиротам, батьки яких загинули на війні.

Працюючи в заводі, Г. П. Пелін бере активну участь і в створенні Червоної Гвардії. В складі червоногвардійського загону бере участь в боях проти німецьких загарбників та їхніх спільників — українських буржуазних націоналістів. Німцям вдається захопити Григорія Пеліна. Тільки дякуючи зусиллям підпільної більшовицької організації, його було врятовано від смерті і переправлено на територію Радянської Росії.

Коли з частинами Червоної Армії Пелін повернувся в Кам'янське, йому недовго довелось займатися справами заводського комітету. Селищу загрозували банди отамана Григор'єва. Разом з іншими кам'янськими металургами Григорій Петрович стає на захист рідного міста. В бою з бандитами в селі Тритузному загинув мужній чорноморський моряк і робітник, полум'яний борець за справу Великого Жовтня.

Ім'ям Г. П. Пеліна названо один з кращих проспектів Дніпродзержинська.

ПЕТРОВСЬКИЙ ГРИГОРІЙ ІВАНОВИЧ
(1878—1958)

Видатний діяч Комуністичної партії і Радянської держави Г. І. Петровський побував у Дніпродзержинську кілька разів. Уперше це було ще за часів царизму. За завданням ЦК більшовицької партії в 1913 році на Катеринославщину, до своїх виборців, прибув делегат IV Державної думи — Г. І. Петровський, колишній робітник Брянського заводу. Тут він провів кілька нелегальних зборів і нарад з місцевими більшовиками.

Такі збори відбулися в грудні 1913 року і в Кам'янському. Прибув сюди Григорій Іванович пізно ввечері. На конспіративній квартирі його уже чекав актив місцевої більшовицької організації. Посланець центра розповів про становище в країні і завдання, які стоять перед більшовиками, передав рекомендації про необхідність активізувати боротьбу робітників Дніпровського заводу. На ранок Г. І. Петровський виїхав з Кам'янського. Зв'язок з місцевою більшовицькою організацією він підтримував і пізніше, надсилав листи з порадами, передавав більшовицькі газети і журнали. За його дорученням на початку світової імперіалістичної війни в Кам'янське приїздили такі відомі революціонери-більшовики, як Е. Квірінг і В. Шмідт.

Вдруге Г. І. Петровський побував у місті влітку 1920 року. Це був період, коли молода Червона Армія добивала останні банди контрреволюції — чорного барона Врангеля і білополяків. На багатолюдному мітингу в сквері, біля нинішнього театру імені Лесі Українки, він виступив з промовою про

міжнародне і внутрішнє становище країни, про становище на фронтах громадянської війни. Після мітингу багато робітників заявили про своє бажання добровольцями відправитися на фронт.

Востаннє, вже будучи головою Центрального Виконавчого комітету Української РСР, Г. І. Петровський відвідав місто в 1929 році. Він побував тоді в цехах металургійного і вагонобудівного заводів, мав розмови з робітниками та інженерно-технічними працівниками. В просторому робітничому клубі відбулася зустріч всеукраїнського старости з робітниками міста. Петровський виступив зі спогадами про боротьбу робітників старшого покоління проти царизму і капіталізму, за владу Рад, про свої зустрічі з революційними діячами Кам'янського — М. Арсенічевим, І. Беседовим та іншими. На закінчення він закликав трудящих якнайширше розгорнути соціалістичне змагання, давати країні все більше й більше промислової продукції для новобудов першої п'ятирічки.

СЛАЙКОВСЬКИЙ ВАСИЛЬ МАКАРОВИЧ

(1898—1920)

Василь Макарович Слайковський народився 22 березня 1898 р. в Кам'янському, в сім'ї одного з найстаріших робітників Дніпровського заводу. До 1912 року вчиться в заводському училищі, по закінченні якого поступає на Дніпровський завод в електричний цех і незабаром стає електромонтером.

Працюючи в цеху, Слайковський зближується з більшовиками Беседовим та іншими, вступає в гур-

ток молоді, читає революційну літературу. В 1915 році, він стає членом більшовицької організації.

В 1916 році Василь Макарович як «неблагонадійний» звільняється з заводу з «вовчим білетом». В травні 1916 року молодий робітник переїжджає до Катеринослава. Працюючи на трубному заводі, не припиняє і тут революційної боротьби.

Після повалення самодержавства Слайковський повертається в Кам'янське і знову влаштовується на роботу в електричний цех Дніпровського заводу. За завданням парторганізації включається в роботу профспілки металістів, працюючи, зокрема, політ-контролером заводської бібліотеки.

В період німецької окупації 1918 року парторганізація залишає Слайковського для підпільної роботи в Кам'янському. Пізніше його переправляють через демаркаційну лінію до Москви. Московський комітет партії командирє його на військово-політичні курси.

На початку 1919 року В. М. Слайковський призначається комісаром 52-го стрілецького полку. В одному з боїв під Перекопом в 1920 році Василь Макарович Слайковський поліг смертю хоробрих.

СИРВЕЦЬ ФЕДІР ПРОКОПОВИЧ

(1984—1919)

...Грізні дні першої російської буржуазно-демократичної революції. Як і в інших промислових центрах, у Кам'янському відбуваються страйки металургів, демонстрації, мітинги, створюється перша Рада робітничих депутатів.

Не все розумів у цих подіях син селянина-бідняка з Чернігівщини Федір Сировець, який незадовго перед тим поступив працювати на Дніпровський завод. Але він відразу відчув, що відбуваються значимі події і що робітникам не можна стояти осторонь їх. Глибоко в душу запали тоді йому промови більшовицьких агітаторів. І, незважаючи на тимчасову поразку революції, молодий робітник не забував про них. Як і десятки інших робітників Дніпровського заводу, Федір Сировець поступово втягується в революційну боротьбу. В роки нового революційного піднесення він уже бере активну участь у страйках дніпровських металургів.

1917 рік. Федір Сировець вступає в партію більшовиків. Він стає бійцем кам'янського загону Червоної Гвардії. А коли в листопаді 1917 року в Кам'янському був створений військово-революційний Комітет, Федір Сировець стає одним із членів його, а пізніше — комісаром громадської безпеки.

В часи окупації України австро-німецькими військами Ф. П. Сировець включається в боротьбу проти окупантів. В 1919 році його обирають секретарем міської Ради робітничих, селянських та червоноармійських депутатів.

Загинув Ф. П. Сировець влітку 1919 року від рук денікінців, які тимчасово захопили місто.

Трудящі міста металургів шанують пам'ять мужнього патріота: вулиця Сировця — одна з кращих магістралей Дніпродзержинська.

ТРЖАСКОВСЬКИЙ ВОЛОДИМИР ВІКЕНТІЙОВИЧ

Володимир Вікентійович Тржасковський народився в 1889 році в сім'ї робітника-теслера. Шістнадцятирічним юнаком вже брав участь в революції 1905—1907 рр. В 1915 році В. В. Тржасковський стає членом РСДРП (більшовиків). Разом з іншими більшовицькими агітаторами працює серед робітників Дніпровського заводу. Коли в квітні 1916 року на заводі спалахнув великий страйк, Тржасковського обрали членом страйкового комітету. Страйкував багатотисячний колектив заводу, на якому тоді виготовлялась продукція для фронту. Царський уряд жорстоко розправився з страйкуючими робітниками. Разом з іншими комітетчиками Тржасковський був кинутий у Катеринославську в'язницю, а пізніше відправлений на фронт.

Напередодні Лютневої буржуазно-демократичної революції Тржасковський служить у військових частинах, розташованих в Петрограді. Тут він бере участь у повстанні солдат проти царизму.

В травні 1917 року В. В. Тржасковський з армії повертається у Кам'янське і відразу ж стає одним з організаторів загону Червоної Гвардії, членом штабу. З червоногвардійським загonom Володимир Вікентійович бере участь у боях проти гайдамацьких банд.

З 1918 року В. В. Тржасковський — в Червоній Армії, на фронтах громадянської війни. З 1921 року — на господарській і партійній роботі.

Нині Володимир Вікентійович Тржасковський — персональний пенсіонер, проживає в Москві.

ТЮЛЕНЕВ ДМИТРО ІЛІЧ

(1880—1919)

На початку ХХ сторіччя молодий вальцівник заводу «Шодуар» «Б» (тепер завод імені Комінтерну) у Катеринославі Дмитро Тюленев стає учасником революційної боротьби. В період першої російської революції 1905—1907 роках як член РСДРП (більшовиків) бере участь в організації заводської бойової дружини, в створенні профспілкової організації металургів на заводі. За дорученням партійного комітету він входить до складу правління профспілки, щоб там проводити лінію більшовиків.

В чорні дні реакції як «неблагонадійного» Дмитра Ілліча звільняють з заводу. Він переїжджає до Кам'янського. Тут з 1912 року працює на Дніпровському металургійному заводі вальцівником середньосортного цеху. Швидко відновлюються зв'язки з більшовицьким підпіллям. Разом з двома іншими товаришами Тюленев, ризикуючи життям, частинами перевозить до Кам'янського підпільну друкарню партійної організації. Незабаром друкарня починає працювати на новому місці.

Робітники заводу обирають Тюленева секретарем правління больничної каси. За допомогою провокаторів жандармам вдається дізнатися про роль Д. І. Тюленева в революційному русі. Але, не маючи ніяких речових доказів, царські посіпаки не можуть віддати його до суду. Тоді, за наполяганням пристава, катеринославський губернатор віддає розпорядження: в 24 години вислати Тюленева за межі губернії.

За вказівкою партії Дмитро Ілліч переїжджає в Кисловодськ і там переходить на нелегальне становище. Працюючи під чужим прізвиськом на нарзанному заводі, він розгортає кипучу революційну діяльність серед багатонаціонального населення міста та його околиць.

Після повалення царизму Д. І. Тюленев—голова Кисловодської Ради робітничих депутатів. Трудящі обирають його делегатом з'їзду народів Терека. На з'їзді він виступає з палкою промовою, відстоюючи ленінські принципи національної політики.

Під час повернення зі з'їзду, в станції Зміївській, Тюленєва з групою інших більшовиків-делегатів захопила банда генерала Шкуро. Всі полонені були порубані білобандитами.

ХАРИТОНОВ ІВАН МИКОЛАЙОВИЧ (1898—1919)

Іван Миколайович Харитонов народився в 1898 році в м. Шостка Чернігівської губернії, в сім'ї робітника. До 1914 року він вчився, жив у батьків. В 1914 році Іван Миколайович переїжджає до Кам'янського. Тут він працює деякий час на підсобних роботах в новомартенівському цеху Дніпровського заводу, потім мастильником, а пізніше — машиністом електрокрана.

В 1917 році Іван Миколайович стає членом більшовицької партії. В тому ж році вступає до загону Червоної Гвардії Кам'янського і в складі загону в 1917—1918 роках бере участь в боях проти гайдамаків, петлюрівців і німецьких загарбників.

В 1919 році в рядах батальйону 2-го Катеринославського полку Червоної Армії Харитонов — учасник боїв з денікінцями. В період тимчасового перебування денікінців у Катеринославі, в 1919 році, І. М. Харитонов працює в підпіллі. Тут він потрапляє до рук денікінської контррозвідки. Після жорстоких катувань 15 липня 1919 року білобандити розстріляли відважного революціонера.

Одна з вулиць м. Дніпродзержинська названа ім'ям І. М. Харитонова.

ШЕЛГУНОВ ВАСИЛЬ АНДРІЙОВИЧ

(1867—1939)

На початку ХХ століття з розгортанням революційного руху Катеринослав, як один з важливих промислових центрів країни, набуває загальноросійського значення. В 1901 році за вказівкою В. І. Леніна на Катеринославщину прибуває відомий тоді революційний діяч, агент більшовицької газети «Искра» Василь Андрійович Шелгунов. Він мав завдання — допомогти місцевим революційним марксистам в боротьбі проти опортунізму, у зміцненні нелегальних соціал-демократичних організацій.

Багато уваги приділяє Шелгунов розгортанню революційної роботи, зокрема, в Кам'янському. За завданням Катеринославського комітету кілька разів відвідує селище. Він зустрічається з керівниками і рядовими членами місцевої соціал-демократичної організації, робітниками Дніпровського заводу, передає місцевій більшовицькій організації настанови Катеринославського комітету про поси-

лення боротьби з опортунізмом, інструктує актив, привозить свіжі екземпляри газети «Искра» та інші нелегальні видання. Після налагодження постійного зв'язку представники більшовиків Кам'янського часто приїжджають до Шелгунова в Катеринослав у різних партійних справах.

Вплив агента «Искры» на характер діяльності соціал-демократичної організації Кам'янського був значним. Переважна більшість її членів відразу ж приєдналась до тієї ідейної і організаційної платформи, яку розробила ленінська «Искра». Завдяки цьому, після II з'їзду РСДРП, коли в партії з'явилися нові опортуністи-меншовики, Кам'янська соціал-демократична організація без вагань пішла за ленінською більшістю партії.

Підприємства

міста

Кам'янська ЦМБ ім. Г. Шевчен

МЕТАЛУРГІЙНИЙ ЗАВОД ім. ДЗЕРЖИНСЬКОГО

Ранньою весною 1887 року комісія Південно-Російського Дніпровського металургійного товариства прибула до села Кам'янського в супроводі пристава та інших представників місцевої влади. На березі Дніпра комісія вибрала площадку для будівництва великого металургійного заводу.

Роботи по будівництву Дніпровського заводу розгортались успішно. Вже 17 лютого 1889 року було задано «при весьма торжественных обстоятельствах» першу доменну піч. Цей день і вважається датою початку виробничої діяльності заводу. Того ж року було задано другу піч і здано в експлуатацію бесемерівське, пудлінгове, сталепрокатне, залізпрокатне, мартенівське відділення.

Будівництво заводу було в основному завершено в 1904 році, а в 1913 році новий завод Південно-Російського Дніпровського металургійного товариства уже досяг свого найбільшого розвитку.

Жорстока експлуатація робітників на заводі з

кожним роком посилювалась, а капіталісти одержували великі прибутки. Але водночас посилювався і опір з боку робітників. В 1903 році на заводі відбувся перший масовий страйк, що став початком дальшого розгортання революційного руху. В цей період на заводі вже існувала організація РСДРП. В 1905 році почалися масові загальнозаводські політичні страйки. В лютому, наприклад, відбувся страйк з вимогою збільшення заробітної плати. В травні відбулася велика масовка, а 23 червня знову страйк, в якому взяло участь 6900 чоловік.

Робітники-дніпровці взяли участь і у Жовтневому всеросійському політичному страйку. Тоді, в 1905 році, соціал-демократична більшовицька організація створила першу Раду робітничих депутатів у Кам'янському. Діяльність більшовицької організації, що не припинялась і в роки реакції, набирає нового розмаху в період революційного піднесення та в роки імперіалістичної війни.

Після Лютневої революції 1917 року на заводі за наполяганням більшовицької організації уже з 1 квітня був введений 8-годинний робочий день, створено загони Червоної Гвардії, а в грудні місяці дніпровські металурги зі зброєю в руках виступили на боротьбу за встановлення Радянської влади в Кам'янському. В роки громадянської війни тисячі робітників влились в загони Червоної Армії. В 1919 році на заводі були побудовані 2 бронепоезди «Радянська Росія» і «Радянська Україна», які пройшли славний бойовий шлях — зробили свій значний вклад в справу розгрому білогвардійців та інтервентів на Україні.

Більшовицька організація Дніпровського заводу висунула і зростила цілу плеяду пролетарських революціонерів. Імена Арсенічева, Беседова, Безпалова, Локтюхова, Пеліна, Харитонова та інших революціонерів завжди житимуть в пам'яті робітників Дзержинки і всіх трудящих міста.

В роки громадянської війни виробництво чавуну, сталі і прокату на заводі припинилось. Тільки в 1924 році починається підготовка до пуску агрегатів. 25 квітня 1925 року було задано першу доменну піч, а в 1926 році завод, в основному, був відбудований.

В 1925 році заводу присвоєно ім'я Ф. Е. Дзержинського.

В роки передвоєнних п'ятирічок на заводі ім. Дзержинського були побудовані нові цехи та агрегати, оснащені першокласною технікою: агломераційний цех, дві доменні печі, мартенівський цех № 3, новий блюмінг, універсальний стан. Одночасно провадилася підготовка кадрів молодих спеціалістів високої кваліфікації. Це великою мірою забезпечило безперебійну роботу підприємства. В 1941 році випуск валової продукції на заводі, в порівнянні з 1913 роком, збільшився у 3—5 разів, а використання потужностей агрегатів у 2—3 рази.

В серпні 1941 року німецько-фашистські загарбники тимчасово окупували Дніпродзержинськ. Понад два роки господарювали окупанти на заводі. Новоявлені «господарі» з німецької фірми «Хюттенверке» робили відчайдушні спроби будь-що пустити завод, використати його продукцію для своїх цілей. Але ці спроби нічого не дали. Міська підпільна партійна організація мобілізувала трудя-

щих на боротьбу з фашистськими окупантами. Ця боротьба зривала плани фашистів.

В жовтні 1943 року місто було визволене, і з першого ж дня почалась відбудова заводу. Уже на 26-й день після вигнання окупантів завод видав першу плавку сталі. На відзнаку цього трудового подвигу металургів Дзержинки у прохідних воріт № 1 заводу на гранітному п'єдисталі встановлено злиток сталі з меморіальною дошкою, на якій написано: «Первый слиток, отлитый 21 ноября 1943 года на мартеновской печи № 5 завода имени Дзержинского — на 26 день после изгнания немецких оккупантов из города Днепродзержинска. Плавка № 5—1. Сталевары Ф. И. Маклес, Г. А. Панкратенко».

Героїчними зусиллями трудящих Дніпродзержинська, всієї України, з допомогою великого російського народу підприємство до 1950 року було повністю відбудоване. З попелу та руїни піднявся завод — ще могутніший, ще величніший, ніж був до війни. В 1956 році, після пуску доменної печі № 12, було завершено будівництво доменного цеху.

Поряд з будівництвом доменних печей за останній час побудовані мартенівські печі, кисневу станцію, розширено та реконструйовано прокатні цехи, введено до ладу потужний трубозаготівельний стан.

В процесі будівництва та експлуатації цехів і агрегатів колектив робітників, інженерів і техніків Дзержинки невтомно працював над удосконаленням устаткування, впровадив у виробництво багато нового і прогресивного. Тут, вперше на Україні, в листопаді 1958 року було створено бригаду комуністичної праці на чолі з майстром доменної печі

№ 12 В. Ф. Пільтяєм, нині Героєм Соціалістичної Праці.

За післявоєнний період в місті споруджено для металургів біля 1000 багатоповерхових будинків. Житловий фонд заводу, в порівнянні з 1913 роком, збільшився в 15—16 разів. Завод має 12 великих гуртожитків, Палац культури, кілька клубів, багато червоних кутків по цехах і гуртожитках, свій будинок відпочинку, стадіон, ряд культурно-освітніх закладів.

За самовіддану працю сотні робітників і службовців Дзержинки нагороджені орденами і медалями Радянського Союзу, а Г. Г. Орешкін, А. К. Рудаков, М. П. Іванін, В. В. Канарейкін — удостоєні звання Героя Соціалістичної Праці.

ДНПРОДЗЕРЖИНСЬКИЙ АЗОТНОТУКОВИЙ ЗАВОД

У жовтні 1933 року були забиті перші кілочки на тому місці, де волею партії і народу мав вирости один з найбільших заводів молоді хімічної промисловості Радянської України.

Будівництво підприємства розпочалося в 1934 році, а вже 18 квітня 1936 року завод дав країні першу продукцію — аміак, потім першу партію аміачної селітри — цінних азотних добрив для сільського господарства. Рік у рік нарощувались темпи виробництва.

Війна перервала роботу заводу. В 1943 році, після визволення міста, почалась відбудова підприємства. 1 серпня 1946 року було видано перший аміак, а пізніше — перші тонни аміачної селітри. Завод запрацював на повну потужність. У порів-

нянні з 1946 роком виробництво азотних добрив збільшилося в 1958 році у десятки разів.

За освоєння нових видів добрив для колгоспних ланів завод в 1956 році був нагороджений дипломом Всесоюзної сільськогосподарської виставки. Тільки за 10 років у виробництво запроваджено 11 тисяч раціоналізаторських пропозицій з економічним ефектом біля 70 мільйонів карбованців. Біля 500 працівників підприємства за бездоганну роботу нагороджено орденами і медалями СРСР, а начальник цеху — Ганна Петрівна Кочетова — удостоєна звання Героя Соціалістичної Праці.

Навколо заводу на десятки гектарів розкинулося мальовниче робітниче селище з широкими зеленими, заасфальтованими вулицями, школами, лікарнями, парком, клубом і дитячими дошкільними установами.

ДНІПРОДЗЕРЖИНСЬКИЙ ВАГОНОБУДІВНИЙ ЗАВОД ІМЕНІ ГАЗЕТИ «ПРАВДА»

Будівництво нинішнього вагонобудівного заводу імені газети «Правда» було почате в 1916 році. Нове підприємство мало бути філіалом Дніпровського металургійного заводу і розраховане було на найбільш вигідний збут його продукції — прокатного металу, вагонних осей, коліс і бандажів.

Будівництво припинилося в 1917 році з початком революційних подій в країні та іноземної інтервенції. Роботи відновилися тільки після громадянської війни; в жовтні 1925 року підприємство здано в експлуатацію, як вагонобудівний відділ заводу імені Дзержинського.

1 травня 1927 року завод стає самостійним підприємством. В цей час він випускав чотирьох- і шестивісні вагони для гірничорудної промисловості. В роки Великої Вітчизняної війни основне устаткування і значна кількість робітників та інженерно-технічних працівників були евакуйовані на схід країни.

Відбудова заводу була розпочата у жовтні 1943 року, зразу ж після визволення міста, а 23 листопада підприємство видало першу продукцію. З 1 травня 1944 року почався випуск чотирьохвісних платформ вантажністю в 8,2 тонни.

За роки післявоєнних п'ятирічок колектив вагонобудівного заводу освоїв понад 25 нових типів вагонів для Міністерства шляхів сполучення, чорної металургії, золотодобувної, лісозаготівельної та інших галузей народного господарства. Продукція заводу широко відома також в Китайській Народній Республіці та по інших країнах.

Працюючи над створенням нових типів вагонів, колектив заводу удосконалює конструкцію тих, що вже прийняті в серійне виробництво: знижує їх вагу, збільшує їх експлуатаційні якості, покращує технологічні конструкції.

Для робітників і службовців заводу побудовані нові житлові будинки, клуб, дитячі ясла, бібліотеки та інші соціально-культурні заклади.

БАГЛІЙСЬКИЙ КОКСОХІМІЧНИЙ ЗАВОД

Баглійський коксохімічний завод — велике промислове підприємство, побудоване за останнім словом техніки. Він оснащений сучасними машинами,

апаратами з високою ступінню механізації трудові робіт та автоматизації виробничих процесів.

Будівництво заводу розпочалося ще в 1935 році. До початку 1941 року було споруджено ряд цехів. Велика Вітчизняна війна перервала будівництво заводу. Роботи відновилися лише в 1950 році. В липні 1952 року було введено в дію першу коксову батарею.

На заводі широко механізовані трудові процеси — розвантаження вугілля, навантаження силічних матеріалів. Виробництво коксу, смоли, бензолу за останні роки зросло в декілька разів. Одночасно з розширенням заводу проводиться житлове і культурно-побутове будівництво. Завод має свої багатопверхові будинки, клуб, дитячі садки, ясла.

ДНІПРОДЗЕРЖИНСЬКИЙ КОКСОХІМІЧНИЙ ЗАВОД

Дніпродзержинський коксохімічний завод — перенець першої п'ятирічки. Роботи по підготовці площі під будівництво розпочалися ще в 1928 році. В березні 1931 року стала до ладу перша черга заводу, а в 1932—33 роках об'єкти другої черги.

В роки перших п'ятирічок завод став своєрідною школою підготовки молодих кадрів радянської коксохімічної промисловості.

В роки Великої Вітчизняної війни фашистські загартники завдали заводі великих збитків на загальну суму понад 77 мільйонів карбованців.

В 1943 році почалася відбудова і водночас реконструкція заводу. Роботи повністю були закінчені в 1950 році. Багато нового зроблено щодо механіза-

ції і автоматизації виробництва. Тут вперше на півдні країни введено в дію вагоноперекидач, механізовані склади та вантажні операції по вугіллю, сульфату і т. інш. Запроваджено ряд автоматичних обладнань по регулюванню технологічних процесів у коксовому та смолоперегонному цехах, в бензольному відділенні.

За роки роботи підприємства для робітників побудовані десятки житлових будинків, різні культурно-побутові заклади. Територія заводу і навколо підприємства добре озеленена. Тут посаджено не тільки декоративні дерева, чагарники, а й плодові дерева. Зелені газони, барвисті клумби милують зір. Завод має велику мережу асфальтових тротуарів, шляхів, свої оранжереї, теплиці. Колектив підприємства є учасником щорічних всесоюзних сільськогосподарських виставок, нагороджений дипломом першого ступеня за зразкову роботу по озелененню

В квітні 1960 року підприємству присвоєно почесне звання — завод комуністичної праці.

ДНІПРОДЗЕРЖИНСЬКА ДЕРЖАВНА РАЙОННА ЕЛЕКТРОСТАНЦІЯ

Дніпродзержинська державна районна електростанція заснована в роки першої п'ятирічки. Будівництво її розпочалось в 1929 році, а в травні 1932 року став до ладу перший турбогенератор.

В наступні роки електростанція безперервно наросувала потужності. В 1940 році будівництво

станції в основному було завершено. Підприємства міста одержали промисловий струм.

Фашистські окупанти завдали електростанції великих збитків. Відбудовні роботи почалися зразу ж після визволення міста. В 1944 році запрацював перший турбогенератор.

В роки післявоєнних п'ятирічок йшло далі удосконалення електростанції. Так, в 1957 році станція перейшла на шабелинський газ.

ДНІПРОДЗЕРЖИНСЬКИЙ ЦЕМЕНТНИЙ ЗАВОД

Будівництво заводу, розпочате в 1929 році, закінчено в 1934 році. 6 травня 1934 року, на другий день після пуску заводу, одержано було перші тони цементу марки «200».

За роки передвоєнних п'ятирічок завод значно розширився, освоїв виробництво цементу нових марок.

Фашистські окупанти завдали підприємству збитків на 10 мільйонів карбованців. Відбудову заводу закінчено в 1944 році. Продукція його відразу ж пішла на відбудову інших важливих об'єктів промисловості. Дніпродзержинський цемент використовується на найвідповідальніших будовах. Ним користувались бетонярі гребель Дніпрогесу, Каховської і Кременчуцької, а нині і Дніпродзержинської ГЕС.

На заводі працює злагоджений міцний колектив. 137 робітників за бездоганну працю нагороджені орденами і медалями СРСР.

ДНІПРОДЗЕРЖИНСЬКА ДЕРЖАВНА ШВЕЙНА ФАБРИКА

Дніпродзержинська державна швейна фабрика заснована в 1929 році, як підприємство Дніпропетровського губерньського об'єднання торговельної і швейної промисловості «Гушпромторг». За роки перших п'ятирічок фабрика значно зросла.

В роки війни підприємство довелося евакуювати на схід. Швидко налагодивши виробництво на новому місці, колектив почав у великій кількості виготовляти обмундирування для воїнів Радянської Армії.

3 грудня 1943 року фабрика знову в Дніпродзержинську. Після реконструкції тут працюють такі цехи: пошивний, підготовчий, закрійний, експериментальний та механічний.

За останні роки на фабриці запроваджено безперервний розкрій тканин. Колектив фабрики став ініціатором роботи без допусків на кінцеві зрізи при розкроюванні матеріалів. Це дозволило щорічно економити 10—12 тисяч квадратних метрів різних тканин. Нові методи економлять державі сотні тисяч карбованців.

БАГЛІСЬКИЙ ЗАВОД КОТЕЛЬНО-ДОПОМІЖНОГО УСТАТКУВАННЯ І ТРУБОПРОВІДІВ

За короткий період свого існування (будівництво заводу розпочато в 1936 році) завод уже до війни видав 14 тисяч тонн металопродукції. Незважаючи на великі матеріальні збитки, яких завдали йому фашистські вандали, після відбудови завод швидко

набирає темпів. В 1947 році перша готова продукція відродженого підприємства пішла народному господарству.

Виробництво зростає рік у рік. Механізація і автоматизація окремих виробничих процесів, що здійснені за останній час, дали колективу можливість у 20 раз збільшити випуск продукції. Вироби з маркою Баглійського заводу котельно-допоміжного устаткування і трубопроводів можна зустріти сьогодні і за межами країни, зокрема в Китаї, Болгарії, Індії.

Кам'янська ЦМБ ім. Т. Г. Шевченка

АДМІНІСТРАТИВНІ ОРГАНИ,
добровільні товариства,
культурне будівництво

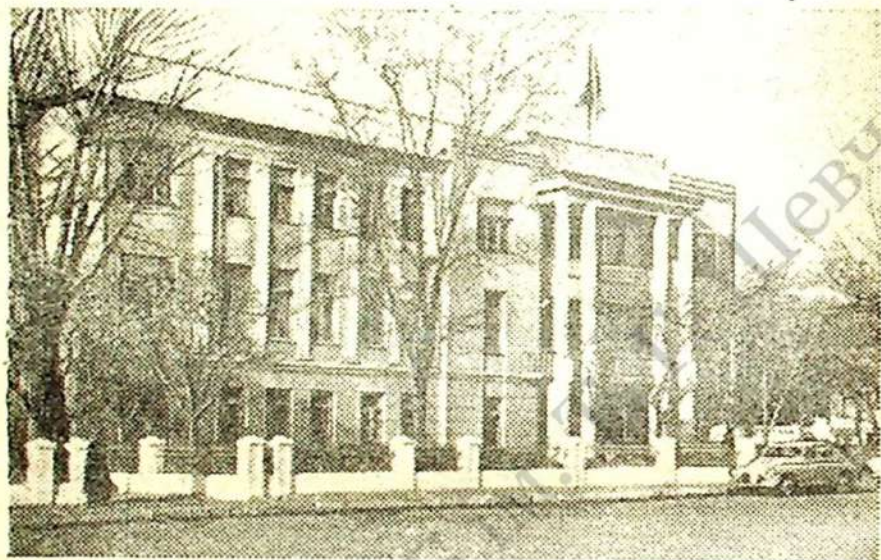

МІСЬКА РАДА ДЕПУТАТІВ ТРУДЯЩИХ

Перша Рада робітничих депутатів у Кам'янському як орган повстання, зародок революційного уряду була створена в 1905 році. Вдруге Рада робітничих депутатів була створена в селищі після Лютневої революції — 13 березня 1917 року, в результаті виборів, що відбулися на Дніпровському заводі та з колективах інших підприємств Кам'янського. Працювала Рада тоді в будинку № 1 по проспекту Пеліна.

Спочатку в складі Ради більшість належала меншовикам та есерам. На перевиборах 12 липня 1917 року, більшовики завоювали керівне становище і посилили свій вплив на робітничі маси. В той період Рада складалася з 55 депутатів. Обиралась президія. Члени Ради працювали в 5 секціях, що відали певними ділянками роботи. Спеціальною постановою пленарного засідання від 5 липня 1917 року визначено було права і обов'язки членів Ради.

В ніч з 27 на 28 грудня 1917 року в селищі були розгромлені і роззброєні Червоною Гвардією гайдамацькі підрозділи. Всі органи буржуазної влади були ліквідовані, а на ранок 28 грудня 1917 року влада в Кам'янському цілком перейшла до Ради.

Будинок виконкому міської Ради депутатів трудящих
(Комсомолзська площа, № 3).

На початку січня 1918 року Кам'янська Рада звернулася до всіх трудящих з закликом приступити до мирної праці. Наступні рішення Ради були спрямовані на організацію і зміцнення радянського апарату, нормальне функціонування шкіл, лікарень, телефонної мережі, на боротьбу з безробіттям, господарською розрухою.

В роки громадянської війни під керівництвом партійної організації Кам'янська Рада всю свою роботу спрямувала на налагодження управління і захист завоювань Жовтня. Міська Рада бере активну участь в організації і проведенні комуністичних суботників, робітничих «тижнів фронту», боротьбі з безпритульністю, ліквідації неписьменності.

В роки передвоєнних п'ятирічок робота міськради спрямовувалась на виконання рішень партії та уряду по соціалістичному будівництву, комуністичному вихованню трудящих. Вітчизняна війна перервала роботу депутатів. Але як тільки місто було очищене від фашистських окупантів, Рада відновлює свою діяльність, очолює боротьбу трудящих за швидку відбудову міста, зруйнованого господарства, за всебічну допомогу фронту.

Останні вибори відбувались 1 березня 1959 р. Тоді до складу міськради було обрано 350 депутатів народного блоку комуністів і безпартійних. Працюють кілька постійно діючих комісій: бюджетна, народної освіти, охорони здоров'я, торговельна, житлово-комунальна, місцевої промисловості та інші. В роботі цих комісій беруть участь 163 депутати і 200 чоловік радянського активу.

З року в рік зростає бюджет Дніпродзержинська. На 1960 рік, наприклад, він складає 137 105 тис. крб. В порівнянні з бюджетом 1959 року збільшився на 46 процентів. Асигнування на народну освіту в 1960 році становить 40 327 тис. крб., що майже на 45 процентів більше в порівнянні з 1959 роком; на охорону здоров'я — 47 036 тис. крб. — на 8 процентів більше асигнувань попереднього року, на на-

родне господарство міста 45 618 тис. крб.— майже на 2,5 більше, ніж в 1959 році.

Виконком міської Ради має відділи: плановий, сім галузевих і управління головного архітектора.

Дніпродзержинська міська Рада депутатів трудящих міститься в будинку № 3 на Комсомольській площі.

Телефони приймальної голови міської Ради 13-60 (АТС заводу імені Дзержинського) і 2-17 (по місту).

Іхати трамваями: №№ 1, 2, 3, 4.

Автобусами: №№ 1, 2, 6.

ДТСААФ

Одним з проявів піклування радянських людей про зміцнення обороноздатності Радянської держави і піднесення могутності збройних сил СРСР є активна участь їх в патріотичній діяльності Добровільного Товариства сприяння армії, авіації і флоту (ДТСААФ).

Організації ДТСААФ проводять широку роботу по розповсюдженню серед своїх членів і населення військових і технічних знань, по залученню молоді до вивчення військово-прикладних видів спорту.

В Дніпродзержинську існують десятки первинних організацій товариства. Міська організація приділяє багато уваги підготовці населення до оборони країни. Активну оборонну роботу серед населення проводить ДТСААФ через широку сітку різноманітних гуртків, курси і клуби. Тільки за 1959 рік в організації підготовлено сотні військових і військово-технічних спеціалістів. Велику кількість

членів ДТСААФ навчено водінню моторних човнів, плаванню.

За успіхи в оборонній роботі багато членів Дніпродзержинського Товариства сприяння армії, авіації і флоту нагороджено грамотами, значками і цінними подарунками.

Адреса: просп. Пеліна, 9.

Їхати трамваями: №№ 1, 2, 3, 4.

Автобусами: №№ 1, 2, 6.

МІСЬКЕ ВІДДІЛЕННЯ ТОВАРИСТВА ДЛЯ ПОШИРЕННЯ ПОЛІТИЧНИХ І НАУКОВИХ ЗНАТЬ УКРАЇНСЬКОЇ РСР

Дніпродзержинське міське відділення Товариства для поширення політичних і наукових знань створено за ініціативою діячів науки і культури міста в 1948 році. Це добровільна громадська науково-освітня організація, яка ставить своєю метою сприяти дальшому зміцненню соціалістичної держави шляхом широкого розповсюдження політичних і наукових знань на основі марксизму-ленінізму.

В складі Дніпродзержинського відділення налічується близько 800 членів — діячів науки і культури, представників інтелігенції, новаторів виробництва.

При міському відділенні працюють секції. В 1959 році члени товариства прочитали понад 5 тисяч лекцій. Тематика і зміст лекцій різноманітні. Вони знайомлять трудящих з питаннями зовнішньої і внутрішньої політики СРСР, економіки, атеїзму, літера-

тури, мистецтва, з історією і славними революційними традиціями міста.

Адреса: вул. Губи, № 1. Телефон 24-81 (АТС заводу імені Дзержинського).

Іхати трамваями: №№ 1, 2, 3, 4.

Автобусами: №№ 1, 2, 6.

РАДІОМОВЛЕННЯ

В 1928 році за ініціативою міського відділення радіотовариства України (РТУ) в місті Кам'янському почалось будівництво радіопередаточної станції, а в 1929 році здійснено перші пробні передачі.

В 1930 році міська радіопередаточна станція розмістилась в будинку по проспекту Леніна № 9 (колишній клуб Кам'янської комсомольської організації). З цього часу в місті почалась трансляція московських радіопередач.

В місті з'явились гучномовці, і був устаткований перший радіовузол. Розвиток радіоприймальної сітки мовлення здійснюється як шляхом розширення трансляційної мережі, так і шляхом масового розповсюдження радіоприймачів. Приймальна мережа радіомовлення в Дніпродзержинську перед війною складалась з 12 тисяч радіоточок і вуличних динаміків і 2300 радіоприймачів.

У період тимчасової окупації міста німецько-фашистськими загарбниками радіомережа була повністю зруйнована і відновлена та значно розширена після визволення міста. Тепер налічується в місті 24 тисячі радіоточок, 25 тисяч радіоприймачів і біля 7000 телевізорів.

Адреса: проспект Леніна, № 9. Телефон 0-69
(по місту).

Іхати трамваями: №№ 1, 2, 3, 4.

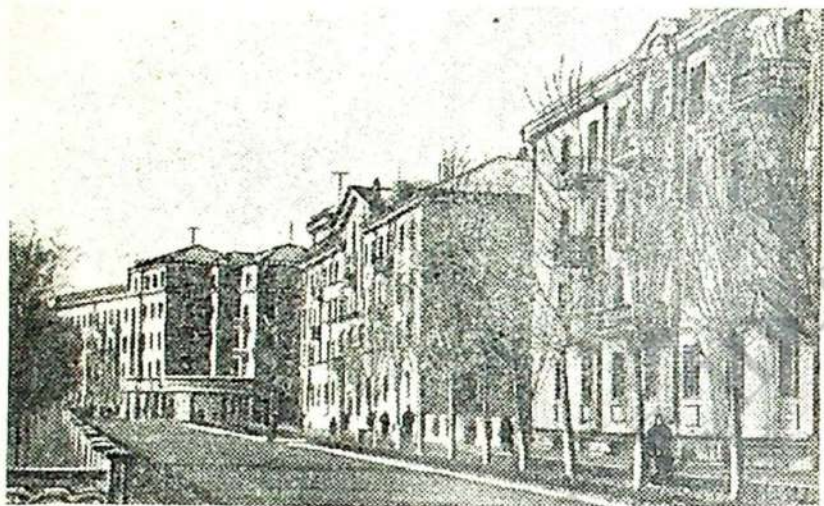
ПРЕСА

В місті видаються одна міська і вісім багатотиражних газет.

Орган Дніпродзержинського міськкому КП(б) України і міської Ради депутатів трудящих газета «Дзержинець» — виходить українською мовою. Перший номер «Дзержинця» вийшов 18 вересня 1928 року. Спочатку це була робітнича газета металургійного і вагонобудівного заводів і лише згодом стала міською. Нині «Дзержинець» виходить на чотирьох полосах п'ять раз на тиждень, тиражем 9 тисяч примірників.

Те, що «Дзержинець» є газетою великого промислового центра, визначає її характер. Головну увагу вона приділяє роботі підприємств міста, питанням побуту і культури трудящих. Основні передплатники газети — робітники, інженери, службовці.

Із багатотиражних газет в місті видаються «Знамя Дзержанки» (завод імені Дзержинського), «Вагонобудівник» (завод імені газети «Правда»), «За кокс» (Баллійський коксохімічний завод), «Дніпровський коксовик» (Дніпродзержинський коксохімічний завод), «Серп и молот» (азототковий завод), «Строитель» (трест «Дзержинськбуд»), «Дніпробуд» (управління будівництва Дніпродзержинської ГЕС), «За хімічну індустрію» (трест «Дніпрохімбуд»).

Куток міста по вулиці Сировця.

Поліграфічна база преси — міська друкарня імені Воровського Дніпропетровського обласного видавництва. Друкарня оснащена сучасною поліграфічною технікою.

Адреса редакції газети «Держинець» — проспект Пеліна, 5.

Телефони: друкарні 1-00 (по місту), 17-37 (АТС заводу імені Держинського).

Іхати трамваями: №№ 1, 2, 3, 4.

Автобусами: №№ 1, 2, 6.

НАВЧАЛЬНІ ЗАКЛАДИ

Кам'янська ЦМБ ім. Т.Г. Шевченка

ДНІПРОДЗЕРЖИНСЬКИЙ МЕТАЛУРГІЙНИЙ ЗАВОД-ВТУЗ ІМЕНІ М. І. АРСЕНІЧЕВА

В 1926 році за пропозицією видатного радянського металурга академіка І. П. Бардіна в місті були відкриті курси підвищення кваліфікації інженерів-металургів і металургів-практиків. Пізніше на базі цих курсів був організований металургійний технікум, а в 1930 році технікум став вечірнім металургійним інститутом, якому присвоєно ім'я М. І. Арсенічева.

Тільки за роки перших п'ятирічок інститут імені Арсенічева випустив 740 спеціалістів-металургів високої кваліфікації.

В 1943 році, після перерви в зв'язку з війною і тимчасовою окупацією міста, знову був оголошений набір студентів в інститут на два факультети: металургійний і технологічний.

За післявоєнні роки інститут значно зріс. Зараз в ньому навчається понад 2000 студентів. Всі вони

в основному працюють на заводі імені Дзержинського. Вдень — завод, увечері — студентська парта, вдень — практика, соціалістичне змагання, увечері — оволодіння теоретичними знаннями. Інститут готує інженерів таких спеціальностей: металургія чавуну, металургія сталі, обробка металів тисненням, хімічна технологія палива, термічна обробка металів і сплавів, механічне устаткування металургійних та хімічних заводів.

Металургійний завод-вуз ім. М. І. Арсенічева.

Тільки в 1959 році інститут випустив 117 спеціалістів.

З числа вихованців інституту 18 чоловік захистили кандидатські дисертації, 360 працюють дирек-

торами заводів, начальниками цехів, відділів, дільниць, 80 чоловік працюють змінними інженерами, майстрами. Інститут має кваліфіковані кадри професорів і викладачів, багату бібліотеку, лабораторії, майстерні. В 1960 році постановою союзного уряду інститут реорганізовано в завод-втуз.

Адреса: просп. Пеліна, № 16.

Телефон 17-97 (АТС з-ду імені Дзержинського).

Іхати трамваями: №№ 1, 2, 3, 4.

Автобусами: №№ 1, 2, 6.

ДНІПРОДЗЕРЖИНСЬКИЙ ІНДУСТРІАЛЬНИЙ ТЕХНІКУМ

Індустріальний технікум в Дніпродзержинську існує з 1945 року. Він готує кадри багатьох спеціальностей: технологія силікатів, ливарне виробництво, механічне устаткування промисловості будівельних матеріалів, електроустаткування промислових підприємств, обробка металів різанням, промислове і цивільне будівництво, рухомий склад залізничного транспорту, експлуатація залізничного транспорту та інші.

За час свого існування технікум дав народному господарству понад 1200 спеціалістів, які успішно працюють в різних містах Радянського Союзу.

Технікум міститься в одному з найкрасивіших будинків міста. В ньому — просторі і світлі аудиторії, кабінети, лабораторії, актовий зал на 300 місць, спортивний зал, тир.

При технікумі є гуртожиток на 400 чоловік, учбові майстерні, душові, червоні кутки, їдальня. Є своя

бібліотека, що налічує понад 35 тисяч томів літератури.

Адреса: вул. Медична, 10; телефон 5-61 (АТС Баглійського коксохімзаводу).

Іхати трамваями: №№ 1, 2, 3, 4.

ДНІПРОДЗЕРЖИНСЬКИЙ МЕТАЛУРГІЙНИЙ ТЕХНІКУМ

В роки першої п'ятирічки в Дніпродзержинську засновано металургійний технікум. Відтоді він уже підготував не одну тисячу хороших спеціалістів для металургійної промисловості.

В 1959 році, наприклад, технікум закінчили 150 молодих спеціалістів.

Технікум має такі відділи: виробництво чавуну, виробництво сталі, прокатне виробництво, механічне устаткування металургійних заводів, теплотехнічне устаткування промислових підприємств, технологія коксохімічного виробництва.

При технікумі — свої учбові кабінети, лабораторії, спортивний зал, бібліотека.

Адреса: вул. Ленінградська, № 86; телефон 13-83 (АТС заводу імені Дзержинського).

Іхати трамваями: №№ 2, 3.

ДНІПРОДЗЕРЖИНСЬКЕ МЕДИЧНЕ УЧИЛИЩЕ

Училище засновано в 1930 році як фельдшерсько-акушерська школа. Зараз має одне відділення — акушерське.

За роки перших п'ятирічок училище випустило біля тисячі фельдшерів і акушерок, після війни біля 1200 чоловік.

Училище має добре обладнані кабінети, лабораторії, бібліотеку, що налічує понад 7 тисяч томів різної літератури.

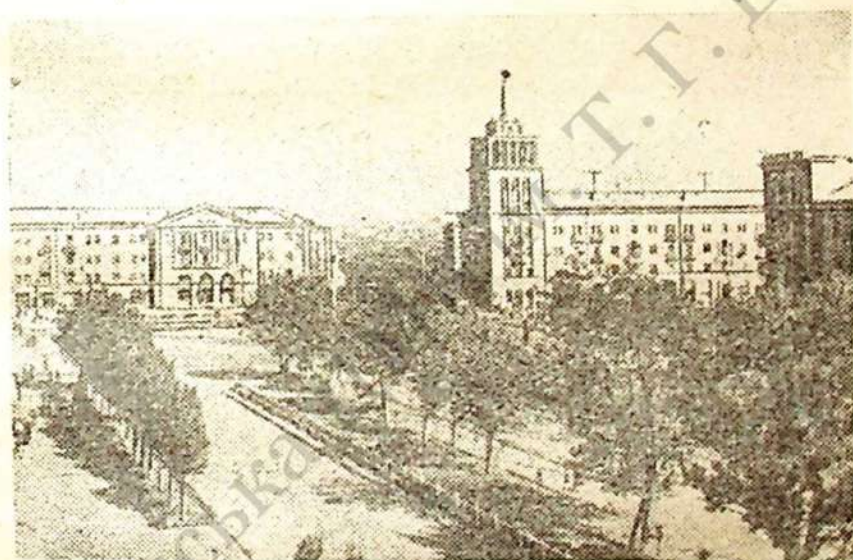
Адреса: вул. Ленінградська, 61; телефон 27-60 АТС заводу імені Дзержинського).

Іхати трамваями: №№ 2, 3.

Автобусом № 4.

ДНІПРОДЗЕРЖИНСЬКА МУЗИЧНА ШКОЛА

Музичну школу в Дніпродзержинську засновано в 1946 році. В ній учні проходять навчання по класах: фортеп'яно, скрипки, віолончелі, баяна, бандури, вокалу і духових інструментів.

На площі ім. Леніна.

За період існування школи її закінчило понад 200 чоловік.

Адреса: вул. Сировця, 18; телефон 2 (комутатор Сировця заводу імені Дзержинського).

Іхати трамваями: №№ 1, 2, 3, 4.

ДНІПРОДЗЕРЖИНСЬКЕ ТЕХНІЧНЕ УЧИЛИЩЕ № 8

Технічне училище № 8 засновано в 1925 році як фабрично-заводське училище на базі металургійного заводу імені Дзержинського. Тут готують кваліфікованих робітників з таких спеціальностей: підручні горнових, сталеварів, вальцівників, а також зварників, слюсарів, електрослюсарів, електромонтерів, токарів, поварів, продавців, кравців.

Тисячі робітників високої кваліфікації підготувало вже училище. З них 360 чоловік закінчили в 1959 році. Майже половина майстрів заводу імені Дзержинського є вихованцями технічного училища. В свій час його закінчили і Герой Соціалістичної Праці сталевар В. В. Канарейкін, депутат Верховної Ради СРСР П. П. Лигун та багато інших телерішних передовиків виробництва.

Зараз в училищі навчається близько 600 учнів.

Адреса: просп. Пеліна, 10; телефон 16-58 (АТС заводу імені Дзержинського).

Іхати трамваями: №№ 1, 2, 3, 4.

Автобусами: №№ 1, 2, 6.

 ТЕАТРИ, КІНО,
музеї, бібліотеки.

Кам'янська ЦМБ ім. Г. Шевченка

**ДНІПРОДЗЕРЖИНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕРЕСУВНИЙ
УКРАЇНСЬКИЙ ДРАМАТИЧНИЙ ТЕАТР
імені ЛЕСІ УКРАЇНКИ**

Будинок, в якому працює нині театр імені Лесі Українки, побудований в 1900 році Південноросійським Дніпровським металургійним товариством як Народна аудиторія.

Розважалися в Народній аудиторії переважно місцеві багатії, чиновники та інша привілейована публіка. Робітникам тут бувати майже не доводилось. Після Великої Жовтневої соціалістичної революції будинок передано було народу. В ньому почав працювати Дніпродзержинський український драматичний театр.

В 1937 році будинок театру був капітально відремонтований — побудували нову сцену, переобладнали зал для глядачів; тепер в ньому понад 800 місць.

В роки Великої Вітчизняної війни колектив театру був евакуйований в Казахстан, звідти повернув-

ся лише в 1944 році. Склад театру перевели в Кривий Ріг, а за Дніпродзержинськом остаточно був закріплений обласний державний пересувний український театр імені Лесі Українки.

В театрі нині працює талановитий колектив акторів, режисерів і художників, які користуються заслуженою популярністю серед трудящих міста. В своїй творчій праці театральний колектив спирається на кращі традиції класичного і сучасного радянського театрального мистецтва. Репертуар театру цікавий і різноманітний. В ньому представлено твори української, російської, західно-європейської класики, творчість радянської драматургії.

Театр ставить також веселі, комедійні постановки, навіть опери, чому сприяє наявність в складі виконавців вокально обдарованих акторів і талановитої танцювальної групи.

Поряд із здібними майстрами в колективі театру з успіхом працюють молоді актори і режисери, а скремі театральні постановки майже цілком здійснені силами творчої молоді.

Театр щорічно виїжджає на гастролі в різні міста Радянського Союзу.

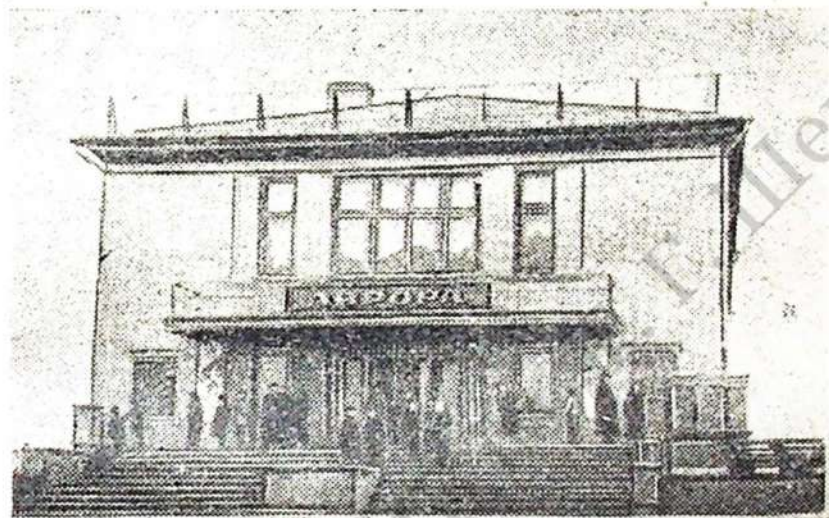
Адреса: Комсомольська площа, № 2; телефон 2-96 (по місту), 13-01 (АТС імені Дзержинського).

Ізати трамваями: №№ 1, 2, 3, 4.

Автобусами: №№ 1, 2, 6.

КІНОТЕАТР «АВРОРА»

11 травня 1958 року на одній з нових вулиць міста — Жовтневій — відкрито кінотеатр «Аврора», названий так на честь легендарного крейсера.

Кінотеатр «Аврора».

Кінотеатр «Аврора» — одна з найкрасивіших архітектурних споруд міста. Він має зал для глядачів на 336 місць, два фойє, естраду.

При кінотеатрі працює лекторій. Перед глядачами часто виступають діячі науки і мистецтва, новатори виробництва з лекціями про успіхи радянського народу в різних галузях боротьби за побудову комуністичного суспільства.

Адреса: вул. Жовтнева, № 1; телефон 1-66 (по місту).

Іхати трамваєм № 2.

Автобусом № 5 (дубль).

КІНОТЕАТР «РОДИНА»

Ще наприкінці ХІХ століття в селі Кам'янському був відкритий кінематограф під назвою «Художественный». Це був один з перших кінотеатрів на Катеринославщині. На початку двадцятих років кінотеатр «Художественный» був перейменований в «Пролетар». В 1929 році приміщення кінотеатру було перебудовано — зал розширено до 430 місць, добудовано два фойє.

Після війни «Пролетар» одержав нову назву «Родина». В ньому демонструються художні, документальні та науково-популярні фільми. Працює лекторій.

Адреса: просп. Пеліна, № 7; телефон 2-18 (по місту).

Іхати трамваями: №№ 1, 2, 3, 4.

Автобусами: №№ 1, 2, 6.

КІНОТЕАТР «СЛАВА»

В роки першої світової імперіалістичної війни в Кам'янському був побудований біоскоп «Амур». Націоналізований після Жовтневої соціалістичної революції, він дістав назву «Змичка» і став одним з перших вогнищ культурно-освітньої роботи серед трудящих.

Після війни «Змичку» перейменовано в кінотеатр «Слава». В 1949 році приміщення кінотеатру

було повністю реконструйовано. Зал для глядачів збільшено до 530 місць. А в 1957 році у «Славі» почали демонструвати широкоекранні фільми. При кінотеатрі відкрито кінолекторій.

Адреса: просп. Леніна, № 5.

Телефон 0-66, 1 дзв. (по місту).

Іхати трамваями: №№ 1, 2, 3, 4.

МУЗЕЙ ІСТОРІЇ МІСТА ДНІПРОДЗЕРЖИНСЬКА

За ініціативою старих більшовиків, активних учасників революційного руху, в 1957 році в Дніпродзержинську був заснований музей історії міста. Він розмістився на окремому поверсі Будинку політичної освіти при міськкомі КП України.

В дев'яти залах музею зібрано багато експонатів, які відображають розвиток революційного руху в селищі Кам'янському з початку заснування Дніпровського металургійного заводу. Більшовицькі листівки, документи, різні інші пам'ятки розповідають про героїчну революційну боротьбу робітників Кам'янського в період першої російської буржуазно-демократичної революції 1905—1907 років.

Хвилююче враження справляє значна кількість пам'яток, які висвітлюють історію міста з 1917 року до наших днів. Тут представлені плакати, прапори, червоногвардійські пов'язки, оригінали листівок, документи, зброя часів громадянської війни, фотографії бронепоездів «Радянська Росія» і «Радянська Україна», макетobelіска «Прометей», встановленого на могилі героїв громадянської і Вітчизняної воен. Експонуються і зразки продукції

підприємств міста, зокрема металургійного заводу імені Дзержинського.

В музеї зібрані також подарунки трудящим міста від делегацій трудящих братніх країн народної демократії, Китайської Народної Республіки, що побували в різний час на підприємствах міста.

Значний інтерес являють експонати спеціальної Кімнати Комсомольської слави. Численні документи і фотографії розкривають бойові і трудові діла героїчної молоді індустріального Дніпродзержинська в роки боротьби за соціалізм.

Велике враження на глядачів справляє відлитої із чавуну руками учнів технічного училища № 8 барельєф «Клятва молоді Дніпродзержинська матері-Батьківщині».

Всі зібрані експонати свідчать про розквіт народного господарства, науки і культури міста, області, Радянської України — невід'ємної складової частини великого Радянського Союзу, про зміцнення і розквіт братерської дружби радянського народу, про керівну роль Комуністичної партії в боротьбі за побудову комунізму в нашій країні.

Кількість відвідувачів музею з кожним днем збільшується. За один тільки 1959 рік музей відвідало понад десять тисяч чоловік.

Адреса: вул. Губи, № 1; телефон 13-01 (АТС заводу імені Дзержинського).

Іхати трамваями: 1, 2, 3, 4.

Автобусами: №№ 1, 2, 6.

МІСЬКА БІБЛІОТЕКА імені Т. Г. ШЕВЧЕНКА

Дніпродзержинська міська бібліотека імені Т. Г. Шевченка заснована в 1933 році. Тепер ця бібліотека є провідною в місті. Книжковий фонд її налічує близько 70 тисяч томів суспільно-політичної, технічної, художньої, сільськогосподарської та іншої літератури.

Бібліотека обслуговує біля 9 тисяч читачів. Вона має ряд відділів, у тому числі: абонемент, читальний зал, книгосховище, відділ обробки та комплектування книжкових фондів, бібліографічний та ін.

Бібліотека надає велику допомогу трудящим міста в підвищенні їх культурного рівня та ділової кваліфікації.

Адреса: вул. Сировця, № 56; телефон 2-09 (по місту).

Іхати трамваями: №№ 1, 4.

ДРУГА МІСЬКА БІБЛІОТЕКА

Друга міська бібліотека в Дніпродзержинську заснована в 1948 році. За 10 років існування фонд бібліотеки збільшився з кількох сот до 27 тисяч книг. Кількість постійних читачів перевищує 2100 чоловік. Бібліотека має читальний зал.

Тут час від часу відбуваються конференції читачів, літературні вечори, влаштовуються виставки новинок літератури.

Адреса: просп. Леніна, № 56.

Іхати трамваями: №№ 2, 3.

ТРЕТЯ МІСЬКА БІБЛІОТЕКА

Ще в 1953 році фонд третьої міської бібліотеки не перевищував 500 книг, а на сьогодні тут налічуєть-

ся біля 20 тисяч томів різної літератури. Бібліотека обслуговує понад 2 тисячі чоловік. Як і по інших бібліотеках міста, тут скликаються конференції читачів, влаштовуються літературні вечори.

Адреса: вул. Тельмана, № 2; телефон 5-15 (комутатор Баглійського коксохімзаводу).

Їхати трамваєм № 2.

МІСЬКА БІБЛІОТЕКА ДЛЯ ДІТЕЙ ТА ЮНАЦТВА

Міська бібліотека для дітей та юнацтва існує з 1933 року. В ній до 40 тисяч книг.

Бібліотека обслуговує до 4 тисяч юних читачів і підтримує тісний зв'язок з школами міста. Часто учні приходять сюди організовано на екскурсії. Тут їх знайомлять з роботою бібліотеки, каталогами книг, радять, які книжки читати.

З метою допомоги політехнічному навчанню в школі, бібліотека організовує для юних читачів тематичні вечори, обговорення художніх творів.

Адреса: вул. Сировця, № 46; телефон 2-09 (по місту).

Їхати трамваями: №№ 1, 4.

ДРУГА МІСЬКА БІБЛІОТЕКА ДЛЯ ДІТЕЙ ТА ЮНАЦТВА

Бібліотека існує 10 років. Книжковий фонд її перевищив 22 тисячі томів. Ними користуються понад 1300 дітей та юнаків міста.

Бібліотека має читальний зал, спеціальне книго-сховище.

При бібліотечі влаштовуються конференції читачів, організуються літературні вечори для дітей. Як

і в першій міській бібліотеці, працівники підтримують тісний зв'язок зі школами міста, обслуговують шкільні екскурсії.

Адреса: Шкільний провулок, № 1.

Іхати трамваєм № 2.

ТРЕТЯ МІСЬКА БІБЛІОТЕКА ДЛЯ ДІТЕЙ ТА ЮНАЦТВА

Третя міська бібліотека для дітей та юнацтва заснована в 1953 році. На 1800 читачів бібліотека має понад 15 тисяч томів різної літератури. Колектив бібліотеки активно працює з юними читачами, прищеплюючи їм любов до книги. Через виставки школярі-відвідувачі знайомляться з новинками дитячої літератури. Юні читачі охоче відвідують конференції, літературні вечори, що їх влаштовує бібліотека.

Адреса: вул. Союзна, № 13.

Іхати трамваєм № 2.

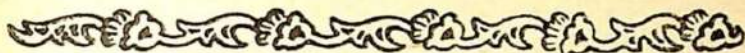

ПАЛАЦИ КУЛЬТУРИ,

парки.

Кам'янська ЦМБ ім. Т. Г. Шевченка

ПАЛАЦ КУЛЬТУРИ МЕТАЛУРГІВ

Палац культури металургів збудовано в 1933 році. З перших років свого існування він стає центром масово-політичної, культурно-освітньої роботи серед металургів. В Палаці багато гуртків художньої самодіяльності — драматичний, хореографічний, хорівий, художнього слова та ін. Тут працюють заслужена капела бандуристів Української РСР, духовий оркестр.

Заслуженою славою не тільки серед трудящих міста і області, але й в братніх республіках Радянського Союзу користується танцювальний колектив Палацу «Дніпро». В 1957 році на VI міжнародному фестивалі молоді і студентів у Москві цей колектив за краще виконання народних танців був нагороджений двома золотими медалями та дипломами 1-го ступеня і одержав звання лауреата Фестивалю. Йому присвоєно почесне звання Заслуженого колективу Української РСР.

В спеціальному залі Палацу демонструються кінофільми, часто влаштовуються вечори відпочинку.

Великий вибір літератури та періодичних видань є в бібліотеці та в читальному залі Палацу. Добре організовано діяльність лекторію. Палац проводить

Палац культури металургів.

широку пропаганду методів роботи новаторів-металургів, підтримує постійний зв'язок з виробництвом.

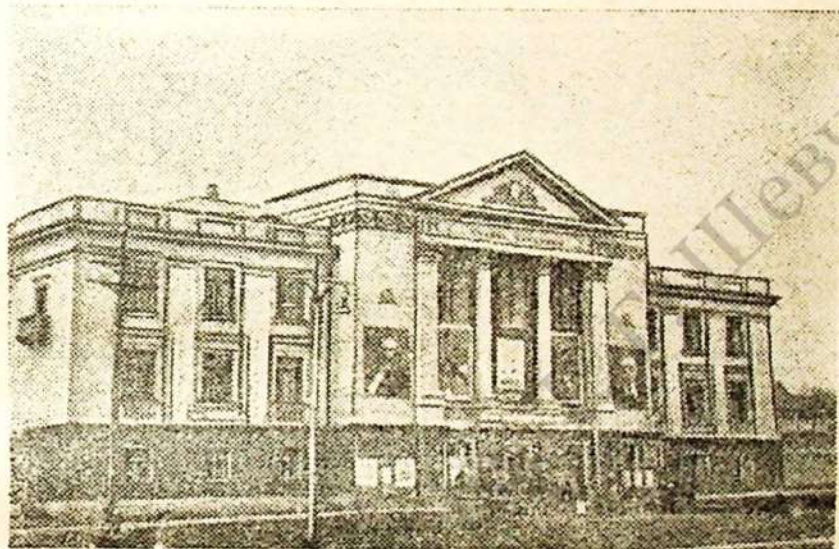
Адреса: вул. Спортивна, № 7; телефон 22-19 (АТС заводу імені Дзержинського).

Іхати трамваями: №№ 1, 4.

Автобусами: №№ 1, 2, 6.

ПАЛАЦ КУЛЬТУРИ ІМЕНІ ГОРЬКОГО

На вулиці Беседова розташований Палац культури імені Горького. Збудований він в 1952 році. В Палаці — все для розгортання культурно-освіт-

Палац культури ім. Горького.

ньої і політико-виховної роботи серед робітників. Тут — зал для глядачів на 600 місць з підсобними приміщеннями, фойє, лекційний зал, бібліотека, фонд якої налічує 43 тисячі томів різної літератури, спеціальні кімнати для роботи гуртків художньої самодіяльності, зокрема хорового, класичного балету, музичного та ін. Драмколективу Палацу присвоєно звання Народного театру.

Велику роботу провадить Палац в справі пропаганди передового виробничого досвіду, використовуючи для цього найірізноманітніші форми. Кожного дня в Палаці демонструються кінофільми.

Адреса: вул. Беседова, № 24.

Іхати трамваєм № 3.

Автобусом № 4.

ПАЛАЦ ПІОНЕРІВ ТА ШКОЛЯРІВ ІМЕНІ ОЛЕГА КОШОВОГО

До революції в приміщенні нинішнього Палацу піонерів та школярів був так званий «Діловий клуб» заводу Південно-Російського Дніпровського металургійного товариства. Після націоналізації заводу приміщення відійшло під клуб для інженерно-технічних працівників заводу імені Дзержинського, а з осені 1936 року тут відкрито Дніпродзержинський Палац піонерів та школярів.

В 1946 році Палацу було присвоєно ім'я полум'яного патріота-молодогвардійця Героя Радянського Союзу Олега Кошового.

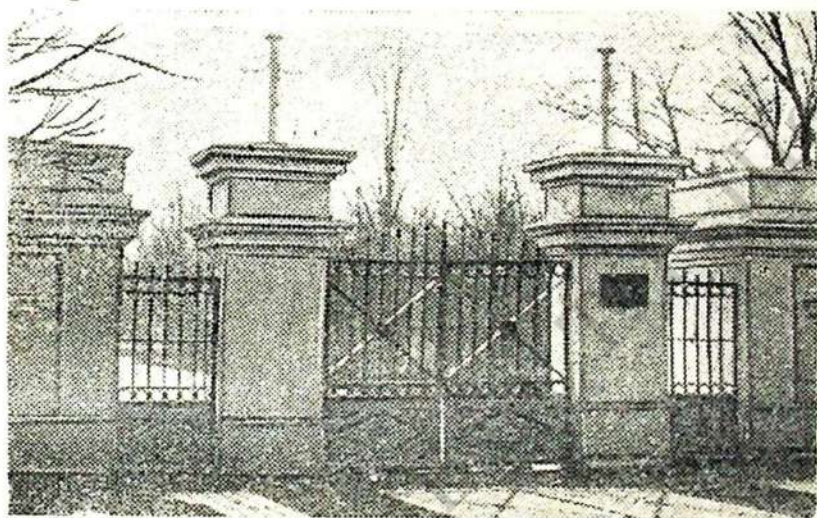
Палац піонерів і школярів імені Олега Кошового проводить масово-виховну роботу серед учнів шкіл міста. У 20 гуртках, зокрема технічному, краєзнавчому, столярному, радіо, кількох гуртках художньої самодіяльності навчається понад 750 школярів. Палац має зал на 250 місць; бібліотека налічує понад 20 тисяч книг.

Адреса: вул. Кірова, 22; телефон 20-11 (АТС заводу імені Дзержинського).

Іхати трамваями: №№ 1, 2, 3, 4.

ЦЕНТРАЛЬНИЙ МІСЬКИЙ ПАРК КУЛЬТУРИ І ВІДПОЧИНКУ

Центральний парк культури і відпочинку — один із кращих парків Дніпродзержинська — заснований в 1933 році.

Вхід у центральний парк культури і відпочинку.

Різноманітна і розкішна рослинність розмістилась тут на площі понад 10 гектарів — в центрі міста. Парк красиво оформлений, прикрашений скульптурами, фонтанами, квітниками.

В 1907 році на тому місці, де зараз парк, відбувались нелегальні партійні збори більшовиків. Ме-

меморіальна дошка при вході в парк розповідає про це.

За післявоєнні роки багато зроблено для перетворення парку в справжнє місце культури і відпочинку. В 1947 році тут побудовано літній театр на 640 місць, естраду, читальний зал, майданчик для спортивних ігор, красиві павільйони, бесідки. В парку цікаві атракціони, зокрема — колесо огляду, карусель, кімната сміху, тир, відкрито танцювальну площадку.

Десятки тисяч трудящих міста влітку щодня проводять своє дозвілля в парку, що став улюбленим місцем відпочинку.

Адреса: вулиця Червоноармійська.

Іхати трамваями: №№ 1, 2, 3, 4.

Автобусами: №№ 1, 2, 6.

ПАРК СОЦМІСТА

Парк в соцмісті є окрасою Баглійського району Дніпродзержинська. Він удвічі більший за Центральний міський парк культури й відпочинку. До послуг відвідувачів тут літній театр на 600 місць, танцювальна площадка, спортивний зал, плавальний басейн, баскетбольна, волейбольна площадки, плавальний басейн для дітей, естрада. Сад багатий на тінисті алеї, море квітів на клумбах, що милують зір на кожному кроці. Не дивно, що сюди приходять не тільки тисячі трудящих Баглійського району, а й зі всіх кінців міста.

Адреса: Соцмісто, вул. Уральська.

Іхати трамваем № 2.

ІЗКУЛЬТУРА

і спорт

Кам'янська ЦМБ ім. Г. Шевченка

ФІЗКУЛЬТУРА І СПОРТ

Десятки тисяч робітників, службовців, учнів Дніпродзержинська займаються фізичною культурою. Серед фізкультурників міста 8 майстрів спорту, біля 200 першорозрядників, до 5000 спортсменів другого і третього розрядів. В їх розпорядженні п'ять стадіонів, у тому числі стадіон «Перемога», який вміщує біля 16 тисяч глядачів, Палац спорту, 7 тенісних майданчиків, 37 баскетбольних, 92 волейбольних, 10 пресних водних станцій, 26 спортивних залів, 5 тирів для стрільби.

Крім цього, при кожній середній школі обладнано свої спортивні майданчики.

В лавах фізкультурних колективів міста виросли відомі спортсмени, які не раз завойовували першість на обласних та республіканських змаганнях з різних видів спорту. Серед них майстер спорту О. Лисенко, що завоював перше місце по боротьбі, В. Коліуш — десятиборець, В. Колесник — по стрибках у висоту, Л. Крамаренко — чемпіон об-

ласті і України по бігу на 100—400 метрів, Н. Логонцова — чемпіон області і України по академічній греблі.

Багато діячів фізкультури і спорту — мешканців Дніпродзержинська — за багаторічну і плідотворну роботу нагороджені значками «Відмінник фізкультури і спорту».

СТАДІОН «ПЕРЕМОГА»

Стадіон «Перемога» добровільного спортивного товариства «Авангард» збудований в 1955 році. Він має футбольне поле розміром 75—105 метрів і роз-

Стадіон «Перемога». Центральний вхід.

рахований на 16 тисяч глядачів. Стадіон має всі умови для проведення круглорічної учбово-тренувальної роботи, спортивних свят, великих футбольних змагань. До послуг спортсменів 4 волейбольних, 2 баскетбольних, 3 городошних майданчиків, тенісний корт і футбольне тренувальне поле з трибунами на 2 тисячі місць.

Недавно на території стадіону збудовано Палац спорту з критим плавальним басейном.

Адреса: вул. Ленінградська.

Іхати трамваєм № 3.

Автобусом № 4.

СТАДІОН «МЕТАЛУРГ» ДСТ «АВАНГАРД» ЗАВОДУ ІМ. ДЗЕРЖИНСЬКОГО

Стадіон «Металург» колективу ДСТ «Авангард» заводу ім. Дзержинського збудовано в 1933 році. Тут регулярно провадяться спортивні змагання, учбово-тренувальна робота, футбольні зустрічі, спартакіади піонерів і школярів, а в зимовий час працює каток.

На стадіоні — футбольне поле з трибунами на 4,5 тисячі місць, волейбольний, баскетбольний майданчики та ін.

Адреса: вул. Спортивна, 7; телефон 30 (ком. Сировця заводу ім. Дзержинського).

Іхати трамваями: №№ 1, 4.

Автобусами: №№ 1, 2, 6.

СТАДІОН «КОМСОМОЛЕЦЬ»

Стадіон «Комсомолец» колективу ДСТ «Авангард» державної районної електростанції існує з 1952 року. Споруджувався він методом народної будови. Тисячі комсомольців міста на протязі кількох місяців брали участь у роботах по його спорудженню. Стадіон має футбольне поле з трибунами на 2 тисячі місць, два волейбольних і один баскетбольний майданчики.

На стадіоні відкрито стрілецький тир.

Адреса: вул. Радянська.

Іхати автобусом № 2.

СТАДІОН «АВАНГАРД»

Колектив фізкультури ДСТ «Авангард» Багліївського коксохімічного заводу в 1957 році одержав свій стадіон, розрахований на 3—5 тисяч глядачів.

Стадіон «Авангард», крім футбольного поля, має баскетбольні, волейбольні, городошні майданчики, стрілецький тир. Тут проводяться учбово-тренувальні заняття молоді, відбуваються час від часу і міські спортивні змагання.

В 1959 році стадіон збагатився спортивним залом.

Адреса: вул. Кунцевська, 3.

Іхати трамваєм № 2.

СПОРТИВНА ВОДНА БАЗА «МЕТАЛУРГ»

Спортивна водна база колективу фізкультури заводу ім. Дзержинського відкрита на Дніпрі в 1951

році. Велике світле приміщення, добре обладнане, стало місцем фізичного виховання молоді.

Водна база має в своєму розпорядженні байдарки, парусники, катери, академічні судна та різне спортивне приладдя. Регулярно проводяться учбо-во-тренувальні заняття, відбуваються спортивні свята, загальноміські змагання по водному спорту.

Адреса: вул. Корчевська, на Дніпрі; телефон 29-30 (АТС заводу ім. Дзержинського).

Іхати автобусом № 2.

Кам'янська ЦМБ ім. Т. Г. Шевчен

ДОВІДКИ

Кам'янська ЦМБ ім. Г. Шевченка

УЧБОВІ ЗАКЛАДИ

	ТЕЛЕФОНИ:
Дніпродзержинський металургійний завод-втуз ім. Арсенічева — просп. Пеліна, 16.	17-97 (АТС заводу ім. Дзержинського)
Дніпродзержинський індустріальний технікум — вул. Медична, 10.	5-61 (АТС Баглійського коксохімзаводу)
Дніпродзержинський металургійний технікум — вул. Ленінградська, 8б.	13-83 (АТС заводу ім. Дзержинського)
Дніпродзержинське медичне училище — вул. Ленінградська, 61.	27-60 (АТС заводу ім. Дзержинського)
Дніпродзержинська музична школа — вул. Сировця, 18.	2 (ком. Сировця заводу ім. Дзержинського)
Дніпродзержинське технічне училище № 8 — просп. Пеліна, 10.	16-58 (АТС заводу ім. Дзержинського)

РЕДАКЦІЇ ГАЗЕТ

«Дзержинець» — просп. Пеліна, № 5, II поверх.	2-02 (по місту), 21-66 (АТС заводу ім. Дзержинського)
«Знамя Дзержинки» — з-д ім. Дзержинського.	22-31 (АТС заводу ім. Дзержинського)
«За кокс» — Баглійський КХЗ.	
«Строитель» — вул. Кірова, трест Дзержинськбуд.	

ТЕАТРИ, КІНОТЕАТРИ

Державний український драматичний театр ім. Лесі Українки — Комсомольська площа, 2.	2-96 (по місту) 19-45 (АТС заводу ім. Дзержинського)
Кінотеатр «Аврора» — вул. Жовтнева, 1.	1-66 (по місту)
Кінотеатр «Родина» — просп. Пеліна, 7.	2-18 (по місту)
Кінотеатр «Слава» — просп. Леніна, 5.	0-66, 1 дзв. (по місту)

МУЗЕЙ ІСТОРІЇ МІСТА ДНІПРОДЗЕРЖИНСЬКА

Вул. Губи, 1, перший поверх.	13-01 (АТС заводу ім. Дзержинського)

БІБЛІОТЕКИ

Бібліотека Будинку політичної освіти міськкому КП України — вул. Губи, 1.	13-25 (АТС заводу ім. Дзержинського)
Міська бібліотека ім. Т. Г. Шевченка — вул. Сировця, 44.	2-09 1 дзв. (по місту)
Друга міська бібліотека — просп. Леніна, 56.	5-15 (АТС Багліїського коксохімзаводу)
Третя міська бібліотека — вул. Тельмана, 2.	
Міська бібліотека для дітей та юнацтва — вул. Сировця, 46.	2-09 (по місту)
Друга міська бібліотека для дітей та юнацтва — Шкільний провулок, 1.	
Третя міська бібліотека для дітей та юнацтва — вул. Союзна, 13.	

ПАЛАЦИ КУЛЬТУРИ, КЛУБИ

- Палац культури металургів — вул. Спортивна, 7. 22-19 (АТС заводу ім. Дзержинського)
- Палац культури ім. Горького — вул. Беседова, 24.
- Палац піонерів та школярів ім. Олега Кошового — вул. Кірова, 22. 20-11 (АТС заводу ім. Дзержинського)
- Клуб будівельників — вул. Ватутіна, 49. 17-25 (АТС заводу ім. Дзержинського).
- Клуб азотнотукового заводу — Соцмісто, вул. Уральська. 22-02 (АТС азотнотукового заводу)
- Клуб Баглійського коксохімзаводу — вул. Кунцевська, 3. 1-65 (АТС Баглійського коксохімзаводу)
- Клуб вагонобудівного заводу ім. газети «Правда» — вул. Арсенічева, 5. 2-10 (по місту)
- Клуб Державної районної електростанції — вул. Радянська. 4-53 (АТС ДРЕС)
- Клуб Дніпродзержинського коксохімзаводу — вул. Сировця, 44. 54 (Комутатор Сировця-коковий)
- Клуб Дніпродзержинського коксохімзаводу — вул. Ленінградська, 102. 14 (Комутатор Сировця-коковий)
- Клуб «Дніпрохімбуду» — площадка азотнотукового заводу. (Комутатор азотнотукового заводу)
- Клуб металургів в селищі Романково — вул. Петровського, 189. (Комутатор Дніпробуду)
- Клуб управління будівництва Дніпродзержинської ГЕС — вул. Квітів, 9. 36 (Комутатор Дніпробуду)
- Клуб цементного заводу — вул. Короленківська, 82. 1-43 (Комутатор цементного заводу)
- Будинок культури медпрацівників — вул. Губи, 3. 15-20 (АТС заводу ім. Дзержинського)

СПОРТИВНІ СПОРУДИ

Стадіон «Перемога» добровільного спортивного товариства «Авангард» — вул. Ленінградська.

- Стадіон «Металург» колективу фізкультури ДСТ «Авангард» заводу ім. Дзержинського — вул. Спортивна, 7. 30 (Комутатор Сировця заводу ім. Дзержинського)
- Стадіон «Комсомолець» колективу фізкультури ДСТ «Авангард» державної районної електростанції— вул. Радянська.
- Стадіон «Хімік» колективу фізкультури ДТС «Авангард» азотнотукового заводу — площадка азотнотукового заводу.
- Стадіон колективу фізкультури ДСТ «Авангард» Баглійського коксохімзаводу — вул. Кунцевська, 3.
- Спортивна водна база «Металург» колективу фізкультури ДСТ «Авангард» заводу ім. Дзержинського — на Дніпрі. 29-30 (АТС заводу ім. Дзержинського)

РІЗНІ

- Адресне бюро — просп. Пеліна, 13. 2-26 (по місту)
- Готель «Нева» — вул. Жовтнева, 9. 1-66, 4 дзв. (по місту)
- Міліція. Черговий по міському відділу — просп. Пеліна, 1. 0-2 (по місту)
- Міська залізнична квиткова каса — Базарний спуск, 5. 13-74 (АТС заводу ім. Дзержинського)
- Міська контора зв'язку — просп. Леніна, 15. 1-31 (по місту)
- Міська пожежна команда 0-1 (по місту)
- Річкова пристань — вул. Корчевська. 0-53 1 дзв. (по місту)
- Ресторан «Дніпро» — просп. Леніна, 16. 0-70 1 дзв. (по місту)
- Ресторан «Хвиля» — Набережна Дніпра, приміщення пристані.
- Таксі. диспетчерська — площа Леніна. 1-81 (по місту)
- Юридична консультація — вул. Червоноармійська, 9. 1-04 (по місту)

ТРАМВАЙНІ МАРШРУТИ

Маршрут № 1. Цементний завод—Дніпродзержинський коксохімічний завод.

Цементний завод, вул. Арсенічева, вул. Сировця, просп. Леніна, завод ім. Дзержинського, вул. Першотравнева, вул. Колусівська, Дніпродзержинський коксохімічний завод.

Маршрут № 2. Завод ім. Дзержинського—Соцмісто азотнотукового заводу.

Завод ім. Дзержинського, просп. Леніна, вул. Жовтнева, Баглійський коксохімічний завод, ст. Баглій, вул. Південна.

Маршрут № 3. Завод ім. Дзержинського—вул. Ленінградська.

Завод ім. Дзержинського, просп. Леніна, вул. Ленінградська.

Маршрут № 4. Цементний завод—завод ім. Дзержинського. Цементний завод, вул. Арсенічева, вул. Сировця, просп. Леніна, завод ім. Дзержинського.

АВТОБУСНІ МАРШРУТИ

Маршрут № 1. Площа Леніна—гідроелектростанція.

Площа Леніна, просп. Леніна, просп. Пеліна, вул. Петровського, цементний завод, клуб металургів селища Романково, гідроелектростанція.

Маршрут № 2. Площа Леніна—пристань.

Площа Леніна, просп. Леніна, просп. Пеліна, вул. Корчевська, пристань.

Маршрут № 3. Площа Леніна—Нове селище.

Площа Леніна, вул. Сировця, вул. Дмитрова.

Маршрут № 3 (дубль). Площа Леніна—Нове селище.

Площа Леніна, просп. Леніна, вул. Куйбишева, школа № 35, вул. Рилєєва.

Маршрут № 4. Площа Леніна—Ленінградська.

Площа Леніна, просп. Леніна, вул. Ленінградська.

Маршрут № 5. Площа Леніна—селище Карнаухівка.

Площа Леніна, вул. Широка, Піщаний кар'єр, селище Карнаухівка.

Маршрут № 6. Площа Леніна—школа № 27.

Площа Леніна, просп. Леніна, просп. Пеліна, вул. Петровського, цементний завод, клуб металургів селища Романково, вул. Лассаля, школа № 27.

З М І С Т

	Стор.
Короткий історичний нарис	4
Визначні місця Дніпродзержинська	45
Славні імена	67
Підприємства міста	99
Адміністративні органи, добровільні товариства, куль- турне будівництво	113
Навчальні заклади	123
Театри, кіно, музеї, бібліотеки	131
Палаци культури, парки	143
Фізкультура і спорт	151
Довідки	159

Кам'янська ЦМБ ім. Т.Г.Шевчен

Васи́лий Ефре́мович Ма́люк,
Никола́й Яковле́вич Ха́ниас-Ни́бо,
Васи́лий Петро́вич Чу́маченко

ДНЕПРОДЗЕРЖИНСК
Справочник-путеводитель
(На українском языке)

* * *

Редактор Д. Л. Демерджи
Художній редактор В. В. Коломойцева
Художник Л. М. Большакова
Технічний редактор Г. І. Глушко
Коректор Л. І. Кравцова

Здано на виробництво 17/VI 1960 р. Підписано до друку 13/XII 1960 р.
Папір 70 x 108¹/₃₂. Друк. арк. 5,37. Облік.-вид. арк. 5,144. БТ 17892.
Зам. № 4809. Тираж 5 200. Ціна 3 крб., з 1/І 1961 р.— 30 коп.

Дніпропетровське книжкове видавництво,
м. Дніпропетровськ, просп. К. Маркса, 129

Обласна книжкова друкарня Дніпропетровського обласного видавництва,
м. Дніпропетровськ, вул. Серова, 7.

ДЕРЖАВНА 3% ВНУТРІШНЯ ПОЗИКА — ЗРУЧНА І ВИГІДНА ДЛЯ НАСЕЛЕННЯ ФОРМА ЗБЕРІГАННЯ ГРОШОВИХ ЗАОЩАДЖЕНЬ

Облігації Державної 3-процентної внутрішньої виграної позики продаються і вільно купуються ощадними касами за готівку. Щороку по цій позиції провадяться шість основних і один додатковий тираж в слідуючі числа: 30 СІЧНЯ, 30 БЕРЕЗНЯ, 30 ТРАВНЯ, 30 ЛИПНЯ, 30 ВЕРЕСНЯ, 30 ЛИСТОПАДА і додатковий тираж — 30 ВЕРЕСНЯ кожного року.

По основних тиражах виграші сплачуються незалежно від строку придбання облігацій в ощадкасі.

Виграші, що випали в додатковому тиражі, сплачуються при умові, якщо облігації придбано в ощадкасі не раніше, як за дев'ять місяців до строку додаткового тиражу, тобто до 1 січня того року, в якому провадиться додатковий тираж.

В основних тиражах розігруються виграші в розмірі від 400 до 50000 карбованців, в додаткових — від 400 до 100000 карбованців.

Умовами випуску позики передбачено, що облігації, на які припав виграш, оплачуються при виплаті виграшу і виключаються з послідуєчих тиражів. В той же час кількість виграшів, які розігруються в тиражах, лишається незмінною.

ТАКИМ ЧИНОМ МОЖЛИВІСТЬ ВИГРАТИ ПО ОБЛІГАЦІЯХ ЗБІЛЬШУЄТЬСЯ З КОЖНИМ ТИРАЖЕМ.

Ощадні каси продають облігації позики по цінах, встановлених Міністерством фінансів СРСР, а купують по їх номінальній вартості.

Продажні ціни міняються через кожні 15 днів протягом деомісячного періоду між тиражами виграшів по позиці. Якщо купують облігації зразу після тиражу, який відбувся, то зверх ста карбованців треба платити один карбованець, а перед тиражем — зверх ста карбованців треба платити 2 крб. 50 коп.

Державна 3% внутрішня виграшна позика користується популярністю серед населення. З року в рік зростає кількість покупців облігацій позики і збільшується сума облігацій, які придбано населенням.

КУПУЙТЕ ОБЛІГАЦІЮ ДЕРЖАВНОЇ 3% ВНУТРІШНЬОЇ ВИГРАШНОЇ ПОЗИКИ! Цим самим Ви зможете поступово нагромадити і вигідно зберегти в облігаціях позики грошові заощадження, потрібні для задоволення своїх культурних і побутових потреб!

**ДНІПРОДЗЕРЖИНСЬКА ЦЕНТРАЛЬНА
ОЩАДНА КАСА № 3293.**

ЗБЕРІГАЙТЕ ГРОШІ В ОЩАДНІЙ КАСІ!

**Вклади в ощадних касах сприяють
дальшому розвитку народного
господарства СРСР**

Зберігання грошей в ощадних касах допомагає трудящим більш правильно будувати свій особистий бюджет, доцільніше використовувати трудові прибутки, повніше задовольняти за рахунок заощаджених коштів свої зростаючі матеріальні і культурні потреби.

З року в рік ростуть вклади по місту Дніпродзержинську. Кожний третій мешканець міста—вкладник.

За станом на 1 липня 1960 року решта вкладів по ощадних касах міста складає понад 105 млн. крб.

На трудові заощадження багато вкладників купують собі легкові автомобілі, мотоцикли, телевізори, будують індивідуальні житлові будинки, купують коштовні меблі, їздять на курорт.

Ощадні каси:

ПРИИМАЮТЬ ВКЛАДИ від всіх громадян і видають їх по першій вимозі;

ПЕРЕКАЗУЮТЬ ВКЛАДИ, при бажанні вкладника, з однієї ощадної каси в другу;

ВИДАЮТЬ І СПЛАЧУЮТЬ акредитиви; суму, внесу на акредитив, можна одержати в ощадній касі будь-якого міста чи району.

ОЩАДНІ КАСИ ПРИЙМАЮТЬ ВКЛАДИ

ДО ЗАПИТАННЯ,
СТРОКОВІ,
УМОВНІ,
НА ПОТОЧНИЙ РАХУНОК,
ВИГРАШНІ.

По вкладах, внесених в ощадні каси, вкладнику сплачується прибуток у вигляді процентів або вигравшів.

По строкових вкладах прибуток сплачується в розмірі 3% річних, а по вкладах до запитання — 2% річних; по вигравшних вкладах прибуток сплачується у вигляді вигравшів.

Вклад можна одержати не тільки в тій ощадній касі, куди він був внесений, а і в центральній ощадній касі цього району.

Вкладник може при бажанні зробити додатковий внесок У БУДЬ-ЯКУ ОЩАДНУ КАСУ, ПЕРЕВЕСТИ ВКЛАД З ОДНІЄЇ ОЩАДНОЇ КАСИ В ДРУГУ, ВИДАТИ ДОРУЧЕННЯ НА ОДЕРЖАННЯ ВКЛАДУ, ВІДПИСАТИ СВІЙ ВКЛАД БУДЬ-ЯКІЙ ОСОБІ АБО ОРГАНІЗАЦІЇ.

Вклади в ощадні каси недоторкані.

ОЩАДНІ КАСИ СУВОРО ЗБЕРІГАЮТЬ
ТАЄМНИЦЮ ВКЛАДІВ.

Збереження грошових коштів, доручених ощадним касам, гарантується Урядом СРСР.

Зберігайте гроші в ощадних касах!

ДНІПРОДЗЕРЖИНСЬКА ЦЕНТРАЛЬНА
ОЩАДНА КАСА № 3293.

